

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2016-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vendula Vrzalová

Další vzdělávání a život matek samoživitelek

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Anna Líkařová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2016-2017

BACHELOR THESIS

Vendula Vrzalová

Next education and lives of single mothers

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Anna Líkařová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 22. 2 2017

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr. Anně Líkařové za odborné vedení a poskytnutí cenných rad a informací při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mi pomohli při zpracování a poskytli mi informace potřebné pro mou bakalářskou práci. A v neposlední řadě děkuji všem.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na další vzdělávání a život matek samoživitelek. V práci jsou definovány cíle a systémy rodinné politiky. Dále finanční zabezpečení a podpora rodin a aktivity k podpoře rodin. Důležitá část je další vzdělávání matek samoživitelek. V praktické je kvalitativní výzkum. Zaměřila jsem se na čtyři hlavní okruhy mých otázek, které se týkaly péče a výchovy o nezletilé dítě, finančního zabezpečení žen samoživitelek, uplatnění žen samoživitelek na trhu práce po skončení rodičovské dovolené a dalšímu vzdělávání žen samoživitelek.

Klíčová slova

Celoživotní vzdělávání, nezaopatřené dítě, osamělý rodič, rekvalifikační kurzy, rodinná domácnost, rozvod manželství, výchova, vyživovací povinnost, vzdělávací politika

Annotation

The bachelor thesis focuses to next education and lives of single mothers. In this thesis are defined objectives and systems of family policy. Next there is financial security and there is activities to support families. The important part is next education of single mothers. In the practical part I chose a qualitative research. I use the interview, I Obtained information from single mothers in Their home environment. I focused on four main areas of my questions Concerning the care and upbringing of a minor, funding for single mothers and their position at the labor market after the leave parentel and next education of single mothers.

Keywords

Dependent children, divorce, education policy, family household, lifelong learning, maintenance obligations, retraining, single parents, upbringing

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINNÁ POLITIKA	10
1.1 Cíle a systémy rodinné politiky	11
1.1.1 Systémy rodinných politik	12
1.2 Sociálně – právní ochrana dětí	12
1.3 Vysvětlení pojmů	13
2 FINANČNÍ ZABEZPEČENÍ A PODPORA RODIN	16
2.1 Nepřímá podpora rodin	16
2.2 Přímá podpora rodin	17
2.2.1 Sociální pojištění.....	18
2.2.2 Dávky státní sociální podpory.....	20
2.2.3 Sociální pomoc – dávky pro osoby se zdravotním postižením	23
3 AKTIVITY K PODPOŘE RODINY	26
3.1 Činnosti poskytované v rámci sociálně – právní ochrany dětí	26
3.1.1 Poradenská činnost v rámci sociálně – právní ochrany dětí.....	26
3.1.2 Preventivní činnost v rámci sociálně – právní ochrany dětí.....	27
3.2 Služby na podporu fungující rodiny	28
3.3 Sociální služby	30
3.3.1 Služby sociální prevence.....	30
3.3.2 Služby sociální péče.....	31
3.3.3 Sociální poradenství.....	32
4 DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ MATEK SAMOŽIVITELEK	33
4.1 Princip celoživotního vzdělávání	35
4.2 Rekvalifikační kurzy	37
PRAKTICKÁ ČÁST	39
5 VÝZKUM	39
5.1 Cíl výzkumu.....	39
5.2 Metodika výzkumu	39
5.2.1 Výzkumné otázky	41

5.2.2	Výzkumný vzorek	42
5.3	Interpretace výzkumu	43
ZÁVĚR		58
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		60
SEZNAM TABULEK.....		62
SEZNAM PŘÍLOH.....		63

ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolila téma „*Další vzdělávání a život matek samoživitelek*“. A to zejména z důvodu, že v mém okolí stále přibývá více žen, které se ocitly v této situaci. Jelikož jde o mé vrstevnice, byla pro mne tato volba zcela jasná. Dalším důvodem proč jsem si toto téma zvolila, bylo to, že mě vždy zajímalo, jaké možnosti mají ženy, které zůstaly na výchovu a péči svých dětí samy.

Dále bych si přála, aby moje práce dokázala ženám, které se ocitly v této situaci, pomoci. Buď, jako velmi stručná příručka, toho, co všechno jim stát a nestátní instituce nabízí anebo forma podpory, že na tuto situaci nejsou samy.

V první kapitole se zmiňuji o rodinné politice a to především o cílech a systémech této politiky, následující část této kapitoly je věnována sociálně – právní ochraně dětí, dále se snažím vysvětlit pojmy rodinná domácnost, nezaopatřené dítě, vyživovací povinnost a další důležité pojmy.

V následující kapitole s názvem finanční zabezpečení a podpora rodin, se zabývám nepojistnými sociálními dávkami. Třetí kapitolu věnuji aktivitám k podpoře rodin, kam patří sociální služby, služby na podporu fungující rodiny a činnosti poskytované v rámci sociálně – právní ochrany dětí a to zejména preventivní a poradenská činnost.

Ve čtvrté kapitole se věnuji dalšímu vzdělávání matek samoživitelek, kam jsem zahrнула definici vzdělávací politiky a vysvětlení některých pojmů, jako jsou například výchova, vzdělávání a funkce vzdělávání. Další součástí této kapitoly je důležitý princip celoživotního vzdělávání a v neposlední řadě i rekvalifikační kurzy.

V praktické části jsem si zvolila kvalitativní výzkum. Pomocí polostrukturovaného rozhovoru jsem získávala informace od matek samoživitelek v jejich domácím prostředí. Zaměřila jsem se na čtyři hlavní okruhy mých otázek, které se týkaly péče a výchovy o nezletilé dítě, finančního zabezpečení žen samoživitelek, uplatnění žen samoživitelek na trhu práce po skončení rodičovské dovolené a dalšímu vzdělávání žen samoživitelek.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINNÁ POLITIKA

„Rodina, jako nejstarší a základní sociální jednotka společnosti, je ve většině států předmětem zvláštní podpory prostřednictvím opatření rodinné politiky, které jsou nedílnou součástí sociální politiky státu.“ Podpora se často provádí sociálními, ekonomickými a právními opatřeními. Cílené a vědomé působení veřejných institucí na ekonomický, sociální a právní stav rodin, jejichž prostředí a členy, zařazuje rodinu pod zvláštní ochranu státu, jejichž součástí by mělo být i zaručení práv na svobodu a sebeurčení členů rodin.

V moderní rodinné politice je za rodinu pokládán soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s dítětem nebo dětmi, případně jednoho rodiče s dítětem nebo dětmi. *„Protože s partnerskými páry, manželskými páry či jednotlivci s dětmi často žijí ve společné domácnosti i jiné osoby, často používáme k upřesnění pojem rodinná domácnost, jejíž střed tvoří úplná či neúplná rodina.“*¹

Úplná rodina je, pokud se na výchově dítěte nebo dětí podílí ve společné domácnosti oba z rodičů. Jejich vliv na dítě je úměrně rozdělený. Neúplná rodina je, když se na výchově dítěte nebo dětí podílí pouze jeden z rodičů.

Rodina je označována za významnou pro celou společnost a to pro její kulturní, civilizační a mravní úroveň. V rodině by měli být rodiče nositeli ekonomické, biologické, výchovné a sociální funkce. *„Je prvním modelem společenství, se kterým se dítě setkává a které zásadně determinuje jeho osobní vývoj a vztahy k ostatním osobám.“*²

¹ KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 348

² KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 349

1.1 CÍLE A SYSTÉMY RODINNÉ POLITIKY

„Hlavním cílem rodinné politiky v moderních státech je zmírňování narůstajících nákladů rodin při opatrování mladé generace, realizací principu sociální spravedlnosti, sociální solidarity a sociální garance.“³

Sociální spravedlnost je hlavním principem sociální politiky. *„Lze jí vymezit pravidly, podle nichž jsou ve společnosti rozděleny příjmy a bohatství a také životní příležitosti a předpoklady mezi jednotlivé občany, případně sociální skupiny.“⁴* Sociální spravedlnost je relativní a k řešení je třeba přistupovat z různých hledisek a přihlížet tak k podstatě a charakteru velice rozmanitých konkrétních sociálních situací.

Základem principu sociální solidarity je poznání harmonické spolupráce mezi lidmi. Je výrazem toho, že člověk je sociální bytost. *„Solidarita je výrazem lidského porozumění a pospojivosti, vzájemné soudržnosti a také odpovědnosti. Je vedena úsilím o sjednocování zájmu, zejména pokud jde o hmotné životní podmínky, a to na základě svobodné vůle lidí a jejich ochoty podržet se zájmům širšího společenství.“⁵*

Rodinná politika v jednotlivých státech často sleduje více cílů, které se týkají kromě rodiny i jednotlivých rodinných skupin, které mají specifické potřeby nebo trpí zvláštním zatížením. *„Nejčastěji používané nástroje k dosažení cílů rodinné politiky jsou finanční pomoc, nepřímé poskytování veřejných statků, slevy a výhody, přímé peněžní transakce.“⁶*

„K důležitým cílům rodinné politiky patří také posílení společenské vážnosti rodin a manželství, ochrana svobodného a všestranného rozvoje individua v rodině a chování a zlepšování životních podmínek pro optimální rozvoj dětí.“⁷ Cílem je i sloučení pracovního a rodinného života.

³ KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 352

⁴ KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 28

⁵ KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 33

⁶ KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 352

⁷ KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 352

1.1.1 SYSTÉMY RODINNÝCH POLITIK⁸

- Univerzalistický systém
- Sociálně tržní systém
- Liberální systém

Univerzalistický systém

Role státu je v tomto systému velmi dominantní a dochází zde k potlačení a dá se i říci k omezení nestátních subjektů v podpoře rodin. „Často zahrnuje státní podporu převážné většiny nebo i všech rodin nezávisle na tom, zda jsou sociálně potřebné.“⁹

Sociálně tržní systém

„Sociálně tržní systém vychází z předpokladu, že sociální potřeby rodiny by měly být primárně uspokojeny na základě pracovních výkonů a zásluh a státní podpora rodin je poskytována na základě testování příjmu rodin na společensky uznané minimální úrovni jednotlivých potřeb rodin, která nemusí být vždy totožná s hranicí sociálního životního minima, ale může jej diferencovaně překračovat.“¹⁰

Liberální systém

Role státu je v tomto systému velmi významná a často doplněna aktivitami nestátních subjektů. „Liberální systém předpokládá především zodpovědnost občana za jeho rozhodnutí a garantuje tak státní podporu pouze rodinám s nejnižšími příjmy, které se nacházejí v pásmu chudoby.“¹¹

1.2 SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

„Sociálně - právní ochranou dětí se rozumí ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, jeho oprávněných zájmů, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní

⁸ KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 353

⁹ KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 353

¹⁰ KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 353

¹¹ KREBS, Vojtěch. Sociální politika. s. 353

rodině.¹² Tato ochrana se zaměřuje především na děti, které mají na území České republiky trvalý pobyt.

Mezi orgány sociálně – právní ochrany patří ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností a obecní úřady. Nejdůležitějším orgánem je oddělení sociálně právní ochrany dětí, které sídlí na obecních úřadech s rozšířenou působností.

„Sociálně – právní ochrana se zaměřuje na děti, jejichž rodiče zemřeli, zneužívají či nevykonávají práva, která vychází z rodičovské odpovědnosti. Dále pak na děti, které jsou svěřeny do výchovy jiné osoby. Jde o děti, které nedodržují povinnou školní docházku, požívají alkohol či jiné návykové látky, spáchaly přestupek či trestný čin a zejména děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění.“¹³

1.3 VYSVĚTLENÍ POJMŮ

Osamělý rodič

„Za osamělého rodiče se považuje rodič, který je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s druhem. Za osamělého rodiče se nepovažuje rodič, který žije v registrovaném partnerství.“¹⁴

Nezaopatřené dítě

„Za nezaopatřené dítě se považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.“¹⁵

„Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě také dítě, které je vedeno v evidenci krajské pobočky úřadu práce jako uchazeč o

¹² §1 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

¹³ §1 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

¹⁴ §7 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

¹⁵ §11 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

*zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.*¹⁶

Za nezaopatřené dítě nelze však považovat dítě, které je poživatelem invalidního důchodu z důchodového pojištění pro invaliditu třetího stupně.

Rodinná domácnost

„Rodinná domácnost je termín, který podle nového občanského zákoníku, nahradil dřívější termín společná domácnost. Jde o společné soužití dvou a více lidí, kteří spolu žijí trvale a také společně hradí náklady na společný život.“¹⁷

Úprava výchovy a výživy nezletilého dítěte

„V České republice existují tři typy péče o dítě. Výhradní péče jednoho rodiče, střídavá péče a společná péče. Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, či společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte.“¹⁸

Soud bere ohled na osobnost dítěte, a to zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte. Hodnotí výchovné schopnosti každého z rodičů, stálost výchovného prostředí, v němž má dítě žít, citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.

Rozvod manželství

„Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti.“¹⁹

¹⁶ §11 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

¹⁷ §698 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁸ §907 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁹ §755 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Rozvod manželství je právní úkon, kterým je ukončeno manželství. Rozvodem zanikají práva a povinnosti, které manželé k sobě navzájem měli. Rozvod je vždy velmi náročná životní situace pro všechny zúčastněné a to hlavně pro děti, které se často stávají předmětem sporu mezi navrhovatelem a odpůrcem. Pokud není upravena výchova a výživa nezletilého dítěte po rozvodu soud manželství nerozvede.

Vyživovací povinnost²⁰

„Výživné je označení pro finanční částku, kterou povinná osoba zajišťuje výživu oprávněné osoby, popřípadě uspokojuje další životní potřeby. Výživné se nejčastěji platí v pravidelných měsíčních splátkách.“²¹

1. Vyživovací povinnost k dítěti. Předci a potomci mají mezi sebou vyživovací povinnost. Výživné lze přiznat, pokud oprávněný není schopen sám se živit. Rozhoduje-li soud o vyživovací povinnosti, vychází jednak z odůvodněných potřeb dítěte, tak i ze schopností, možností a majetkových poměrů plátce výživného.

2. Výživné mezi manželi. *„Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů.“²²*

Výše vyživovací povinnosti závisí na věku a zdravotním stavu dítěte. Dále se přihlíží k tomu, jakým způsobem se dítě připravuje na budoucí povolání a mimoškolním aktivitám. Soud přihlíží u plátce výživného k počtu vyživovacích povinností. Orientační tabulka pro určení výše výživného viz. Příloha I.

„V případě dvou dětí se nepoužije pro každé dítě, ale použije se zpravidla procentuální rozpětí stanovené pro starší dítě a součet výživného pro obě děti bude odpovídat horní hranici procentuálního rozpětí.“²³

²⁰ APERIO. *Nebojujte se zákony a slad'te práci s rodinou*, s. 10

²¹ APERIO. *Nebojujte se zákony a slad'te práci s rodinou*, s. 10

²² APERIO. *Nebojujte se zákony a slad'te práci s rodinou*, s. 10

²³ APERIO. *Nebojujte se zákony a slad'te práci s rodinou*, s. 10

2 FINANČNÍ ZABEZPEČENÍ A PODPORA RODIN

Jedním z největších problémů osamělých rodičů, zejména matek, je jejich finanční situace. Stát se snaží zmírňovat nepříznivou sociální situaci pomocí dávek a různých zvýhodnění pro rodiny s dětmi. Základní finanční podporou osamělých rodičů je výživné od plátce výživného.

Dále pak na nepřímou podporu rodiny. Jedná se o odpočitatelné položky daně z příjmu, což jsou sleva na dani na dítě, daňový bonus a sleva za umístění dítěte v předškolním zařízení.

Finanční podporu rodin dělíme zejména na přímou podporu rodin, která se skládá ze tří pilířů dávek pro rodinu. Pomocí těchto dávek se stát snaží zvyšovat příjmy rodin s nízkými příjmy.

2.1 NEPŘÍMÁ PODPORA RODIN

Nepřímá podpora rodin se poskytuje pomocí odpočitatelných položek daně z příjmu fyzických osob, které jsou plátcí daně. Rozeznáváme několik daňových úlev pro rodiny s dětmi a to daňová úleva na manželku (manžela), která nedosahuje stanoveného příjmu, daňový bonus na dítě, sleva na dani na dítě a sleva za umístění dítěte do předškolního zařízení.

Daňový bonus

„Rodičům s nízkými příjmy, kterým nevzniká nárok na slevu na dani pro dítě, může vzniknout nárok na daňový bonus. Podmínkou je, aby výše příjmu rodiče v kalendářním roce činila alespoň šestinásobek minimální mzdy, tj. 55 200 Kč za rok. Výše ročního bonusu musí činit alespoň 100 Kč ročně a vyplatit lze maximálně 60 300 Kč.“²⁴

²⁴ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladte práci s rodinou*, s. 41

Toto daňové zvýhodnění může poplatník uplatnit pouze na dítě, které žije s poplatníkem ve společné domácnosti a je nezaopatřené, nejdéle do 26 let věku. Naopak slevu nelze uplatnit na dítě druhá či družky.

Sleva na dani na dítě

Poplatník má nárok na daňové zvýhodnění na vyživované dítě v závislosti na počtu dětí žijících s ním ve společně hospodařící domácnosti.

Tabulka č. 1: Výše slevy na dani na dítě²⁵

Na jedno dítě	1 117 Kč/měsíčně	13 404 Kč/ročně
Na druhé dítě	1 517 Kč/měsíčně	19 404 Kč/ročně
Na třetí a další dítě	1 717 Kč/měsíčně	24 204 Kč/ročně

Sleva za umístění dítěte v předškolním zařízení

Jedná se o roční slevu na dani, kterou může v rámci jedné společně hospodařící domácnosti uplatnit pouze jeden z rodičů dítěte umístěného v předškolním zařízení. Slevu uplatní rodič při ročním zúčtování záloh ve výši výdajů vynaložených za umístění dítěte v předškolním zařízení. Výše výdajů se prokazují potvrzením provozovatele předškolního zařízení. Musí se jednat o výdaje za umístění dítěte, jako je školné či školkovné, nikoli stravné. Výše slevy je limitována na jedno dítě výší měsíční minimální mzdy.

2.2 PŘÍMÁ PODPORA RODIN

Sociální politika se dělí na tři základní pilíře. První pilíř zahrnuje systém sociálního pojištění, kam patří důchodové a nemocenské pojištění. Druhý pilíř zahrnuje systém státní sociální podpory a třetí pilíř zahrnuje systém sociální pomoci, kam patří příspěvek na péči, dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby zdravotně postižené.

²⁵ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladte práci s rodinou*, s. 41

Státní sociální podpora se poskytuje pomocí osmi základních dávek, o které může každý občan žádat na příslušném úřadě. Tyto dávky dále dělíme na testované na příjmu klienta a netestované.

*„Bez ohledu na výši příjmu, tedy dávky netestované, se poskytují dávky, a to rodičovský příspěvek, dávky péstounské péče, pohřebné. Zbývající tři dávky, příspěvek na dítě, porodné a příspěvek na bydlení, jsou dávky závislé na příjmu klienta, tedy dávky testované.“*²⁶ Tímto systémem se stát snaží zvyšovat příjmy rodin s nízkými příjmy.

2.2.1 SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ

Cílem sociálního pojištění je finanční zabezpečení ekonomicky aktivních osob pro případ sociální události, jako je nemoc, těhotenství, mateřství. Tento cíl je naplňován pomocí čtyř dávek nemocenského pojištění, které vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení, a to nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, ošetrovné, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.²⁷

Nemocenské

*„Nárok na nemocenské má pojištěnec, který byl uznán dočasně práce neschopným nebo kterému byla nařízena karanténa podle zvláštního právního předpisu.“*²⁸ Nárok na nemocenské vzniká od patnáctého dne pracovní neschopnosti. Pojištěnec musí být účasten na nemocenském pojištění nebo uplatnit nemocenské dávky v ochranné lhůtě.²⁹

*„Nemocenské v souvislosti s porodem vzniká tehdy, jestliže je těhotná žena k počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu účastná na nemocenském pojištění, to znamená, že je zaměstnaná nebo v ochranné lhůtě a nemá nárok na peněžitou pomoc v mateřství.“*³⁰ O této skutečnosti rozhodne lékař a po šesti týdnech ode dne porodu lékař tuto dočasnou neschopnost ukončí. *„Výše nemocenského za kalendářní den činí 60 % denního vyměřovacího základu.“*³¹ Tabulka orientační výše nemocenského viz Příloha č. I.

²⁶KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 353

²⁷APERIO. *Nebojujte se zákony a sladte práci s rodinou*,s. 14

²⁸ §23 Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

²⁹ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladte práci s rodinou*,s. 16

³⁰ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladte práci s rodinou*,s. 17

³¹ §29 Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Peněžitá pomoc v mateřství

Peněžitá pomoc v mateřství je dávka nemocenského pojištění, kterou pobírá obvykle žena v souvislosti s těhotenstvím, mateřstvím a péčí o novorozence. Smyslem této dávky je nahrazení příjmu, o který pojištěnec přichází v souvislosti s mateřstvím nebo převzetím dítěte do péče. Pokud v posledních dvou letech před nástupem na peněžitou pomoc v mateřství byl pojištěnec účasten na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dnů.³²

„Doba poskytování peněžité pomoci v mateřství je maximálně po dobu 28 týdnů a nebo 37 týdnů v případě ženy, která porodila více dětí. Minimální délka poskytování peněžité podpory v mateřství je 14 dní a nesmí skončit před uplynutím 6 týdnů ode dne porodu. Tato doba se nazývá podpůrní dobou.“³³ „Výše peněžité pomoci v mateřství za kalendářní den činí 70 % denního vyměřovacího základu.“³⁴ Tabulka orientační výše peněžité pomoci v mateřství viz Příloha č. II.

Ošetřovné

„Nárok na ošetřovné má zaměstnanec, který nemůže vykonávat v zaměstnání práci z důvodu ošetřování dítěte mladšího 10 let, pokud toto dítě onemocnělo nebo utrpělo úraz. Dále vzniká nárok na ošetřovné zaměstnanci, který pečuje o dítě mladší 10 let, protože školské zařízení nebo jiné obdobné zařízení pro děti je uzavřeno z nařízení příslušného orgánu z důvodu havárie, mimořádného opatření při epidemii nebo jiné nepředvídané události nebo dítě nemůže být pro nařízenou karanténu v péči školského zařízení nebo zvláštního dětského zařízení nebo fyzická osoba, která jinak o dítě pečuje, onemocněla, utrpěla úraz.“³⁵

Doba výplaty ošetřovného je nejdéle 9 kalendářních dnů. U osamělých rodičů, kteří mají v trvalé péči alespoň jedno dítě ve věku do 16 let, které neukončilo povinnou školní docházku, je doba výplaty ošetřovného nejdéle 16 kalendářních dnů. Výše ošetřovného za kalendářní den činí 60 % denního vyměřovacího základu. Tabulka orientační výše ošetřovného viz Příloha č. II.

³² §32 Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

³³ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladte práci s rodinou*, s. 16

³⁴ §37 Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

³⁵ §39 Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

„Nárok na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství má těhotná zaměstnankyně, která je převedena na jinou práci, protože práce, kterou předtím konala, je zakázána těhotným ženám nebo podle rozhodnutí ošetřujícího lékaře ohrožuje její těhotenství, nebo zaměstnankyně, která je v období do konce devátého měsíce po porodu převedena na jinou práci, protože práce, kterou předtím konala, je zakázána matkám do konce devátého měsíce po porodu nebo podle rozhodnutí ošetřujícího lékaře ohrožuje její zdraví nebo mateřství. Dále pak zaměstnankyně, která kojí a je převedena na jinou práci, protože práce, kterou předtím konala, je zakázána kojícím ženám nebo podle rozhodnutí ošetřujícího lékaře ohrožuje její zdraví nebo schopnost kojení.“³⁶

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se poskytuje za kalendářní dny, kdy byla žena převedena na jinou práci. Vyplácí se těhotné zaměstnankyni, a to nejdéle do počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu a poté po ukončení mateřské dovolené nejdéle však do konce devátého měsíce po porodu, anebo do skončení kojení.

„Výše vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství je stanovena ve výši rozdílu mezi denním vyměřovacím základem zjištěným ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci a průměrem jejích započtených příjmů připadajícím na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení.“³⁷

2.2.2 DÁVKY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

Pomocí dávek státní sociální podpory se stát účastní na krytí nákladů na výživu a základních potřeb dětí a rodin a dále na krytí dalších nákladů spojených s některými dalšími sociálními situacemi, jako je narození dítěte, když je jejich poskytnutí z hlediska sociálního a ekonomického důvodné. Mezi dávky státní sociální podpory zahrnujeme přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné. Základní podmínkou pro nárok na dávky státní sociální podpory je trvalý pobyt a bydliště na území České republiky.³⁸

„Pojetí zákonné normy o státní sociální podpoře umožňuje realizovat přímou podporu rodin při vytváření podmínek pro individuální řešení sociálních situací rodin, kde

³⁶ §42 Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

³⁷ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladte práci s rodinou*, s. 24

³⁸ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladte práci s rodinou*, s. 24

*rozhodující iniciativa patří rodině a státá organizuje sociální solidaritu jako jeden z dominantních principů sociální politiky pro rodiny.*³⁹

Základem pro stanovení nejvýznamnějších dávek pro zlepšení příjmu rodin, je úroveň životního minima. Výše dávek pro rodiny se odvíjí od diferencovaného násobku životního minima, který závisí na podstatě sociální dávky a příjmové situaci rodiny. Toto celkové ověření příjmových poměrů rodin je důležitou podmínkou, k tomu, aby státní sociální podpora byla přesně cílená. Díky tomu se stala efektivnější v rodinách, kde byla nezbytně zapotřebí.

Za rodinu se pro účely státní sociální podpory považuje oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby. Těmito osobami jsou zejména nezaopatřené děti, rodiče těchto dětí, manželé, partneři, druh nebo družka.⁴⁰

„Životní minimum je částka stanovena zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, která určuje hranici minimálních příjmu společně posuzovaných osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.“⁴¹ Celkové životní minimum rodiny je součet všech částek životního minima všech společně posuzovaných osob. Tabulka částek životního minima viz Příloha č. III.

Příspěvek na bydlení

Tato dávka je testovaná na příjmu. *„Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu, jestliže jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a stanoveného koeficientu. Do nákladů na bydlení se zahrnují skutečné náklady společně posuzovaných osob na nájemné a náklady spojené s užíváním bytu.“⁴²*

Jak nájemníci, tak i vlastníci bytů mají nárok na započtení služeb spojených s užíváním bytu jako je plyn, vodné, stočné, elektřinu, vytápění a odvoz odpadu. Naopak za náklady na bydlení se nepovažuje poplatek za televizi, rozhlas a telefon.⁴³

³⁹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 358

⁴⁰ §7 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁴¹ §2 Zákon č. 111/2006 Sb., o životním e existenčním minimu

⁴² §24 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁴³ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladte práci s rodinou*, s. 27

Porodné

Tato dávka je testovaná na příjmu, Porodné je dávka státní sociální podpory, jejímž smyslem je přispět na nákup věcí potřebných pro nenarozené dítě. „Nárok na porodné má žena, která porodila své první nebo druhé živé dítě, nepřevyšuje-li rozhodný příjem v rodině součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,70. Nárok na porodné má rovněž otec prvního nebo druhého živě narozeného dítěte, jestliže žena, která dítě nebo děti porodila, zemřela a ke dni porodu splnila podmínky. Nárok na porodné vzniká dnem porodu dítěte.“⁴⁴ „Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě a 10 000 Kč na druhé živě narozené dítě, u dvou a více narozených dětí 23 000 Kč a porodné se vyplátí jednorázově.“⁴⁵

Rodičovský příspěvek

Tato dávka je netestovaná na příjmu. Smyslem rodičovského příspěvku je umožnit rodiči celodenní péči o dítě. Rodičovský příspěvek může pobírat jen jeden z rodičů a volba závisí jen na jejich vzájemné dohodě. Pobírání dávky obvykle navazuje na peněžitou pomoc v mateřství a tato dávka se poskytuje nezávisle na příjmu rodiny.⁴⁶ „Nárok má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, má nárok na rodičovský příspěvek nejdéle do 4 let věku tohoto dítěte, a to nejdéle do doby, kdy byla na rodičovském příspěvku vyplacena z důvodu péče o totéž nejmladší dítě v rodině celková částka 220 000 Kč.“⁴⁷

Výši rodičovského příspěvku si může rodič zvolit sám, podle aktuální situace v rodině. Nelze-li stanovit žádnému z rodičů k datu narození nejmladšího dítěte v rodině denní vyměřovací základ, pak rodičovský příspěvek činí do konce devátého měsíce věku dítěte 7 600 Kč měsíčně. Od desátého měsíce do 4 let věku dítěte náleží příspěvek ve výši 3 800 Kč měsíčně.⁴⁸

Přídavek na dítě

Tato dávka je testovaná na příjmu. Přídavek na dítě je základní dávkou státní sociální podpory, která je určena rodinám s nezaopatřeným dítětem. Nárok na dávku

⁴⁴ §44 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁴⁵ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladíte práci s rodinou*, s. 34

⁴⁶ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladíte práci s rodinou*, s. 30

⁴⁷ §30 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁴⁸ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladíte práci s rodinou*, s. 31

je testovaný na výši příjmu rodiny a rozhodný příjem se zjišťuje za předcházející kalendářní rok.⁴⁹ „Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40.“⁵⁰

Tabulka č. 2: Výše přídavku na dítě⁵¹

do 6 let	500 Kč měsíčně
od 6 do 15 let	610 Kč měsíčně
od 15 do 26 let	700 Kč měsíčně

Pohřebné

„Nárok na pohřebné má osoba, která vypravila pohřeb dítěti, které bylo ke dni smrti nezaopatřeným dítětem, nebo osobě, která byla ke dni smrti rodičem nezaopatřeného dítěte, jestliže dítě nebo osoba měly trvalý pobyt na území České republiky. Výše pohřebného činí 5 000 Kč a pohřebné se vyplatí jednorázově.“⁵²

2.2.3 SOCIÁLNÍ POMOC – DÁVKY PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Jedná se o III. pilíř sociální politiky. Stát pomáhá osobám se zdravotním postižením, a to poskytováním peněžitých dávek tak, aby zmírnil sociální důsledky jejich zdravotního postižení a podpořil jejich sociální začleňování. Mezi tyto dávky patří příspěvek na zvláštní pomůcku a příspěvek na mobilitu. V neposlední řadě jsou zde dávky pomoci v hmotné nouzi, kam řadíme příspěvek na péči.

Příspěvek na zvláštní pomůcku

„Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku má osoba, která má těžkou vadu nosného či pohybového ústrojí nebo těžké sluchové či zrakové postižení.“ „Podmínkou pro poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku dále je, že osoba je starší 3 let, je-li tento

⁴⁹ APERIO. *Nebojujte se zákony a slad'te práci s rodinou*, s. 26

⁵⁰ §17 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁵¹ §18 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁵² §47 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

*příspěvek poskytován na pořízení motorového vozidla, schodolezu, stropního zvedacího systému, schodišťové plošiny, schodišťové sedačky nebo na úpravu bytu, 15 let, je-li tento příspěvek poskytován na pořízení vodícího psa, nebo 1 roku v ostatních případech.*⁵³

Příspěvek na mobilitu

*„Nárok na příspěvek na mobilitu má osoba starší 1 roku, která má nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem „ZTP“ nebo „ZTP/P“, opakovaně se v kalendářním měsíci za úhradu dopravuje nebo je dopravována. Podmínky nároku na příspěvek na mobilitu musí být splněny po celý kalendářní měsíc. Splnění podmínky opakovaného dopravování za úhradu prokazuje žadatel čestným prohlášením. Výše příspěvku na mobilitu činí za kalendářní měsíc 400 Kč.*⁵⁴

Dávky pomoci v hmotné nouzi

Situace hmotné nouze je definována, jako nedostatek věcných i finančních prostředků, které osoba potřebuje k zabezpečení základních životních podmínek. V této situaci se může například ocitnout osamělá těhotná žena či osamělý rodič. *„Dávky, kterými se řeší pomoc v hmotné nouzi jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení jsou dávky měsíčně se opakující. Mimořádná okamžitá pomoc je dávkou jednorázovou. Náklady na dávky hradí stát.*⁵⁵

*„Osoba v hmotné nouzi je, když její celkové sociální a majetkové poměry, včetně příjmů, neumožňují uspokojení základních životních potřeb a současně osoba nemůže z objektivních důvodů, vyřešit svoji obtížnou situaci vlastním přičiněním. Předpokladem je, že osoba má zájem pracovat, což především znamená, že je v evidenci uchazečů o zaměstnání a spolupracuje s úřadem práce. Osoba se může nacházet v hmotné nouzi i v mimořádných případech jako jsou živelné pohromy.*⁵⁶

⁵³ §9 Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

⁵⁴ §6, §7 Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

⁵⁵ §4 Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

⁵⁶ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladíte práci s rodinou*, s. 36

Příspěvek na péči

Příspěvek na péči je poskytován osobám, které důvodně potřebují pro zajištění soběstačnosti pomoc jiné fyzické osoby. Tento příspěvek je poskytován osobám strašim jednoho roku. Důvodem musí být vždy jejich dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, který omezuje jejich funkční schopnosti nutné pro zvláštní základních životních potřeb. Této příspěvek náleží osobě, o kterou má být pečováno, nikoliv osobě, která péči zajišťuje. Potřebná pomoc může být poskytována doma pomocí osoby blízké, asistentem sociální péče, či poskytovatelem sociálních služeb. Rozeznáváme 4 stupně závislosti u osob do dovršení 18 roku věku.⁵⁷

Tabulka č. 3: Výše příspěvku na péči⁵⁸

U osob do dovršení 18 roku věku	
I. stupeň – lehká závislost	3 300 Kč měsíčně
II. stupeň – středně těžká závislost	6 600 Kč měsíčně
III. stupeň – těžká závislost	9 900 Kč měsíčně
IV. stupeň – úplná závislost	13 200 Kč měsíčně
U osob po dovršení 18 roku věku	
I. stupeň – lehká závislost	880 Kč měsíčně
II. stupeň – středně těžká závislost	4 400 Kč měsíčně
III. stupeň – těžká závislost	8 800 Kč měsíčně
IV. stupeň – úplná závislost	13 200 Kč měsíčně

⁵⁷ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladíte práci s rodinou*, s. 37

⁵⁸ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladíte práci s rodinou*, s. 38

3 AKTIVITY K PODPOŘE RODINY

Z pohledu rodinné politiky lze rozdělit aktivity k podpoře rodiny na tři typy, činnosti poskytované v rámci sociálně – právní ochrany dětí, služby na podporu fungující rodiny a sociální služby.

V první řadě jsou to činnosti poskytované v rámci sociálně – právní ochrany dětí a to například poradenská činnost a preventivní činnost. Následují služby na podporu fungující rodiny, které se dělí na služby péče pro děti do tří let věku, služby péče pro děti předškolního věku a služby péče pro děti mladšího školního věku.

Mezi sociální služby, které jsou poskytované na základě oprávnění poskytování sociálních služeb, patří sociální poradenství, které se dělí na základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství. Dále pak služby sociální péče, kam patří například pečovatelská služba a centra denní péče. Služby sociální prevence a to například raná péče a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

3.1 ČINNOSTI POSKYTOVANÉ V RÁMCI SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Mezi činnosti poskytované v rámci sociálně – právní ochrany dětí patří zejména poradenská činnost v rámci sociálně – právní ochrany dětí. Další je preventivní činnost v rámci sociálně – právní ochrany dětí.

3.1.1 PORADENSKÁ ČINNOST V RÁMCI SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Obecní úřad obce s rozšířenou působností pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, poskytuje rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené, pořádá v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy, poskytuje osobám vhodným stát se osvojiteli nebo pěstouny poradenskou pomoc a poskytuje pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné a vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti.

Krajský úřad zajišťuje přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny. Dále přípravu dětí žijících v rodině osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny. Další činnost je poradenská pro osvojitele nebo

pěstouny. Krajský úřad je povinen alespoň jednou v roce zabezpečit konzultace o výkonu pěstounské péče.⁵⁹

Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, pokud rodiče nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje, nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů rodiny.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen poskytnout rodiči pomoc po umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, při řešení životní a sociální situace, včetně hmotné úrovně rodiny, v pomoci při spolupráci s orgány sociálního zabezpečení, krajskými pobočkami Úřadu práce a dalšími státními a jinými orgány, a za tím účelem také zprostředkuje rodiči odbornou poradenskou pomoc.⁶⁰

3.1.2 PREVENTIVNÍ ČINNOST V RÁMCI SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ⁶¹

Obecní úřad je povinen vyhledávat děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále je obecní úřad povinen působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte, projednat s dítětem nedostatky v jeho chování, sledovat, zda je zamezováno v přístupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy ohrožující, poskytnout rodičům poradenství.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen sledovat nepříznivé vlivy působící na děti, činit opatření k omezování působení nepříznivých vlivů na děti, pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, zpracovat na základě situace dítěte a jeho rodiny individuální plán ochrany dítěte, pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin.

⁵⁹ §11 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí

⁶⁰ §12 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí

⁶¹ §10 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí

Státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatelé zdravotních služeb, popřípadě další zařízení určená pro děti, jsou povinni oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že je dítě ohroženo.

3.2 SLUŽBY NA PODPORU FUNGUJÍCÍ RODINY

Služby na podporu fungující rodiny mají preventivní a podpůrný charakter. Jejich účelem je usnadňovat a posilovat partnerské a manželské soužití a rodičovství, podporovat rodiny v péči o děti a při harmonizaci práce a rodiny.

Služby péče pro děti do tří let věku⁶²

Služby pro děti v této věkové skupině nejsou v České republice dostatečně rozvinuté. Lze říci, že nabídka těchto služeb a péče o děti mladší tří let neodpovídá poptávce rodičů. V České republice jsou tyto služby poskytovány v zdravotnických či soukromých zařízeních typu jesle, a služby typu „baby – sitting“.

Zdravotnická zařízení typu jesle

„Jde o zvláštní dětská zařízení léčebně preventivní péče, která pečují o všestranný rozvoj dětí ve věku do tří let. Jesle mohou být zřízeny jako územní, závodní nebo společné. Zřizovateli jsou dnes nejčastěji obce, které je zřizují. Péče v jeslích je hrazena z rozpočtu zřizovatele, je na něm, jaké stanovy za pobyt v jeslích poplatky.“⁶³

Soukromá zařízení

„Jde o individuální výchovnou péči o svěřené dítě do tří let věku v denním nebo celotýdenním režimu zaměřená na rozvoj rozumových a řečových schopností, pohybových, pracovních a hudebních a dalších schopnostech. Zajišťování bezpečnosti a zdraví dětí, jejich pobytu na čerstvém vzduchu, stravování, spánku v odpovídajícím hygienickém prostředí a osobní hygieny dětí, včetně poskytování první pomoci.“⁶⁴

Služby typu „baby – sitting“

„Jde o volnou živnost, která je specifikována jako zajišťování chodu domácnosti, individuální péče o dítě nad tři roky věku v rodinách, příležitostně krátkodobé hlídání

⁶² <http://www.mpsv.cz/cs/14472> [online]

⁶³ <http://www.mpsv.cz/cs/14472> [online]

⁶⁴ <http://www.mpsv.cz/cs/14472> [online]

*děti a to včetně dětí do věku tří let. Obsahem této služby není péče o dítě do tří let v denním režimu.*⁶⁵

Služby péče pro děti předškolního věku

Tato péče je v České republice zajištěna mateřskými školami, které jsou často plně využívány. Rozlišujeme mateřské školy zřízené státem, obcí, krajem a mateřské školy „soukromé“. Mateřské školy „státní“ jsou zřizované podle školského zákona a poslední ročník se poskytuje bezúplatně. Mateřské školy „soukromé“ jsou zřizovány církví, právníckými osobami, firmami a vzdělání v těchto zařízeních je ze úplatů a výší stanoví zřizovatel.⁶⁶

Dětská skupina

*„Službou péče o dítě v dětské skupině se pro účely tohoto zákona rozumí činnost provozovaná poskytovatelem služby péče o dítě v dětské skupině zapsaným do evidence poskytovatelů, spočívající v pravidelné péči o dítě od jednoho roku věku do zahájení povinné školní docházky a umožňující docházku v rozsahu nejméně 6 hodin denně, která je poskytována mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a která je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, na výchovu, rozvoj schopností, kulturních a hygienických návyků dítěte.“*⁶⁷

Poskytovat službu péče o dítě v dětské skupině lze jen na základě oprávnění, vzniká dnem zápisu fyzické nebo právnické osoby do evidence poskytovatelů. Zápis provádí na žádost Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Služby péče pro děti mladšího věku

Do této skupiny patří hlavně družiny a kluby, které napomáhají rodičům dětí mladšího školního věku skloubit rodinu a práci. Lze sem zařadit i služby poskytované jako volné živnosti. *„Jiná mimoškolní výchova a vzdělávání, doučování žáků a studentů, výchově vzdělávací činnosti na dětských táborech a jiných zotavovacích a vzdělávacích akcích, zejména vedení těchto akcí, zajišťování výchovných, relaxačních a vzdělávacích programů pro účastníky těchto akcí, dohled nad dětmi a podobně.“*⁶⁸

⁶⁵ <http://www.mpsv.cz/cs/14472> [online]

⁶⁶ <http://www.mpsv.cz/cs/14472> [online]

⁶⁷ <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-247> [online]

⁶⁸ <http://www.mpsv.cz/cs/14472> [online]

3.3 SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Jsou to takové služby, které jsou zaměřeny na pomoc a podporu jednotlivých členů rodiny a rodině jako celku, nacházející se v nepříznivé sociální situaci za účelem prevence sociálního vyloučení. Základními druhy sociálních služeb jsou služby sociální prevence, služby sociální péče a sociální poradenství.⁶⁹

„Sociální služby lze poskytovat jen na základě oprávnění k poskytování sociálních služeb. Ministerstvo práce a sociálních věcí vede registr poskytovatelů. Tyto služby se poskytují na základě písemné smlouvy o poskytnutí sociálních služeb.“⁷⁰

„Sociální služby dělíme na poskytované bez úhrady a to jsou raná péče, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Dále na služby poskytované za úhradu, osobní asistence, azylové domy, domovy pro osoby se zdravotním postižením. A služby poskytované s částečnou úhradou.“⁷¹

3.3.1 SLUŽBY SOCIÁLNÍ PREVENCE

Služby sociální prevence mají zejména zabránit sociálnímu vyloučení lidí, kteří jsou jím z různých důvodů ohroženi. Cílem služeb je napomoci uživatelům k překonání nepříznivé sociální situace vedoucí k sociálnímu fungování ve společnosti a současně ochrana společnosti před vznikem a šířením společensky nežádoucích jevů. Mezi služby tedy patří zejména raná péče, telefonická krizová pomoc, azylové domy, domy na půl cesty, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy, kontaktní a intervenční centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, terapeutické komunity.

Raná péče

Raná péče je terénní služba, poskytovaná dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené. Služba je zaměřena na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby. Tato služba poskytuje tyto základní činnosti: zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, výchovné, vzdělávací

⁶⁹ <http://www.mpsv.cz/cs/14471> [online]

⁷⁰ <http://www.mpsv.cz/cs/14471> [online]

⁷¹ APERIO. *Nebojujte se zákony a sladíte práci s rodinou*, s. 38

a aktivizační činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, sociálně terapeutické činnosti.⁷²

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje. Tato služba poskytuje tyto základní činnosti: sociálně terapeutické činnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.⁷³

3.3.2 SLUŽBY SOCIÁLNÍ PÉČE

Cílem služeb je zajistit uživatelům zapojení do běžného života. A v případě, kdy to vylučuje jejich stav, jim zajistit důstojné prostředí pro jimi určený způsob života. Mezi tyto služby patří osobní asistence, pečovatelská služba, odlehčovací služby, centra denních služeb, denní a týdenní stacionáře, chráněné bydlení.

Pečovatelská služba

Pečovatelská služba je terénní nebo ambulantní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje ve vymezeném čase v domácnostech osob a v zařízeních sociálních služeb. Jde zejména o pomoc při zvládnutí běžných úkonů v péči o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, poskytnutí stravy, pomoc při zajištění chodu domácnosti, či zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.⁷⁴

Centra denních služeb

V centrech denních služeb se poskytují ambulantní služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Tato služba obsahuje tyto základní

⁷² §54 Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁷³ §65 Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁷⁴ §40 Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

činnosti: poskytnutí stravy, pomoc při osobní hygieně, sociálně terapeutické činnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí nebo zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.⁷⁵

3.3.3 SOCIÁLNÍ PORADENSTVÍ

Sociální poradenství je součástí sociální práce s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností nebo jsou ohroženi sociálním vyloučením. Tato činnost je zajišťována sociálními pracovníky, obcí s rozšířenou působností a krajskými úřady. Dále se sociální poradenství dělí na základní sociální a odborné sociální poradenství.⁷⁶

Základní sociální poradenství

„Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Základní sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb; poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit.“⁷⁷

Odborné sociální poradenství

„Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí a ve speciálních lůžkových zdravotnických zařízeních hospicového typu; zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností.“⁷⁸

⁷⁵ §45 Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁷⁶ <http://www.mpsv.cz/cs/14471> [online]

⁷⁷ §37 Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁷⁸ §37 Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

4 DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ MATEK SAMOŽIVITELEK

Vzdělávací politika

Vzdělávací politikou se rozumí souhrn činností a opatření, kterými stát, ale i další důležité subjekty usilují o naplnění rolí, které vycházejí z postavení vzdělání ve společnosti. *„Cílem vzdělávací politiky je zabezpečit rozvoj poznávací a duchovní kapacity populace, jejího poznatkového a dovednostního fondu a zabezpečit i rozvíjet morálně hodnotové orientace lidí.“*⁷⁹ Vzdělání je výsledkem dvou procesů a to výchovy a vzdělávání.

Výchova

*„Je chápána jako formativní proces, v němž jsou záměrným působením utvářeny osobnostní vlastnosti jedince, jeho morální a charakterové vlastnosti a v němž si současně sám jedinec osvojuje určité způsoby a normy chování ve společnosti. Výchova je nesmírně významná pro rozvíjení a kultivaci lidských i občanských kvalit každého člověka a předurčuje všeobecně lidské a morální kvality celé populace.“*⁸⁰

Vzdělávání

*„Je procesem, v němž převažuje informativní aspekt a v němž jedinec získává a osvojuje si soustavu poznatků a dovedností i metodu jejich nabývání. Tyto poznatky mají jednak instrumentální povahu, tj. mají specifické funkční určení, jednak kultivační povahu, tj. poznatky obohacující člověka věděním, poznáním, jeho všeobecnou kultivací.“*⁸¹

Vzdělání nemá hmotnou podstatu, je vlastností člověka anebo charakteristikou populace. Se vzdělávací politikou úzce souvisí pojem kvalifikace. *„Můžeme ji všeobecně chápat jako schopnost vykonávat určitou práci, respektive souhrn schopností, které jsou v určité době po výkon určitých povolání vyžadovány. Kvalifikace je určována výrobně - technickými a ekonomicko – organizačními podmínkami a také komplexem společenských a sociálních činitelů.“*⁸²

⁷⁹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 420

⁸⁰ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 414

⁸¹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 414

⁸² KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 415

Význam vzdělání je velmi důležitý pro zdravý hospodářský život a kulturní rozvoj civilizovaných zemí. Význam vzdělání je vždy značný a bude nadále sílit. „Vzděláním člověk získává schopnosti k výkonu profese, dispozice pro další vzdělávání, sebevzdělávání a absorbování nových vědeckých a odborných poznatků. Dále vytváří předpoklady pro vyšší adaptabilitu pracovníků, a zvyšuje tím jejich mobilitu. Vzdělání není jenom jakýmsi zdrojem inovací a změn v kvalitě pracovní síly, ale má zásadní význam i pro rozvoj lidské osobnosti a kvality života. Je významnou strategickou komponentou, bez níž se neobejde žádný zdravý hospodářský život a všeobecně kulturní rozvoj žádné civilizované země.“⁸³

Funkce vzdělání⁸⁴

- Preventivní funkce vzdělání
- Nápravná funkce vzdělání
- Ekonomická funkce vzdělání
- Sociálně – kulturní funkce vzdělání

Preventivní funkce vzdělávání

„Spojuje se s významem vzdělání pro profesní uplatnění a výkon dalších společenských rolí. Rozumí se jí prakticky to, že vzdělání je jakýmsi nástrojem toho, aby člověk získal zaměstnání a mohl si zajišťovat svoji životní existenci a aby také byl schopen plnit své další role, zejména v rodině, obci, zájmových spolcích, aby mohl zajišťovat osobnostní rozvoj sebe sama. Dále je preventivní funkce vzdělání chápána v širokém slova smyslu jako prevence celospolečenská, zaměřená na všestrannou kultivaci jedince a jeho integraci do společnosti.“⁸⁵

Nápravná funkce vzdělání

„V případě nápravné funkce je na vzdělání nahlíženo jako určitý korektiv („lék“) již existujících problémů. Jeho potřeba je pocíťována ex post, až když problémy nastanou. Z jiných úhlů pohledu se často hovoří například o socializační funkci. Rozumí se jí vliv vzdělání na formování člověka jako společenské bytosti. Často se také hovoří

⁸³ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 416

⁸⁴ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 416

⁸⁵ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 417

*o funkci kvalifikační, profesionalizací, produktivní či ekonomické. Těmito pojmy se podstatě rozumí vliv vzdělání na formování předpokladů pro výkon povolání a růst produktivity práce a na tvorbu hodnot v ekonomickém slova smyslu.*⁸⁶

Ekonomická funkce vzdělání

*„Spočívá v tom, že vzdělání není jenom efektem ekonomického růstu, ale současně je i významným výrobním faktorem. Tuto instrumentální funkci plní vzdělání především prostřednictvím znalostí, kvalifikace. Vzdělání jako předpoklad výkonu složité práce a adaptace na ni se v ekonomice projevuje tím, že umožňuje vyšší růst produktivity práce a vyšší tvorbu hodnot. S postupujícím rozvojem vědy a techniky a s růstem složitosti práce vzájemná závislost ekonomického růstu a kvality pracovních sil narůstá.*⁸⁷

Sociálně – kulturní funkce vzdělání

*„Lze charakterizovat jako složitou a velmi pestrou škálu vztahů a vazeb mezi rozvojem vzdělání a řadou „mimoekonomických“ oblastí života společnosti. Vzdělání svými účinky ovlivňuje lidskou osobnost jako fenomén. Má význam pro univerzální lidské hodnoty.*⁸⁸

4.1 PRINCIP CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

V dnešní době poptávka po vzdělání velmi rychle roste a je čím dál tím více rozmanitější a proměnlivější. Je to dáno jak potřebami pracovní – profesního uplatnění, tak i širokou poptávkou po vzdělávacích aktivitách a to zejména z hlediska forem, obsahu, délky či úrovně. *„Cílem je obnova, rozšíření a zdokonalení odborných kompetencí či profesní přeorientace. Jednak je dána potřebami osobnostního rozvoje a rozvíjením sociálních vztahů a souvisí zejména s poptávkou po vzdělání motivovanou rozvojem individuálních schopností a osobní seberealizací.*⁸⁹

V současné době je velké množství nových znalostí, které požadují vyšší nebo jiný stupeň vědomostí, schopností či dovedností, jak ve vědecko – technickém pokroku, tak v jiných teoretických či praktických znalostí v daných profesích. Nové poznatky

⁸⁶ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 417

⁸⁷ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 418

⁸⁸ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 418

⁸⁹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 422

i v oblasti jazyků, práce na počítači. Dále jsou časté změny v náplni původních povolání či změny povolání. Stále se stupňují požadavky kladené na dovednosti a znalosti jedince naopak vyžadují jejich další zvyšování. Člověk se tak musí neustále vzdělávat. Současný koncept celoživotního učení tedy znamená proces nepřetržitého vzdělávání po celý lidský život. Zahrnuje všechny vzdělávací aktivity, které vedou ke zlepšování a zdokonalování znalostí, dovedností, zvyšování kvalifikace a osvojování nejnovějších poznatků po dobu celého života.⁹⁰ Vzdělávání dospělých je jen jednou z velmi důležitých součástí celoživotního procesu učení a přichází až po skončení školního vzdělávání, proto ho často označujeme, jako další vzdělávání.

„V roce 2000 vypracovala Evropská komise materiál s názvem „Memorandum o celoživotním učení“. Komise se zde pokouší vytyčit strategii, která by měla pomoci prosadit koncept celoživotního učení do praxe. Pro úspěšnou realizaci této strategie je nezbytné se především zaměřit na šest oblastí a to získávání a obnovování základních dovedností, zvýšení investice do rozvoje lidských zdrojů, inovace ve výuce a vzdělání, oceňování vzdělání, nová role poradenských služeb a přiblížení vzdělání k domovu.“⁹¹

Matky samoživitelky volí další vzdělávání zejména z jednoho zásadního důvodu. A to je lepší pracovní uplatnění na trhu práce po zvýšení jejich kvalifikace, které vede k jejich lepší finanční situaci. Lepší finanční situace vede ke zkvalitnění péče a nezletilé dítě.

Existuje mnoho faktorů, které často ovlivňují rozhodnutí člověka v tom, zda se bude nadále vzdělávat i po absolvování školy. Můžeme předpokládat, že lidé budou chtít obětovat své finanční prostředky a svůj volný čas na jejich další vzdělávání tehdy, pokud bude jejich úsilí společensky uznáno. Dále rozhodnutí lidí ovlivňuje nabídka vzdělávacích aktivit, které se nacházejí v jejich okolí. Nabídka kurzů a seminářů by měla být v souladu s místní a časovou dostupností. V rámci samovzdělávání je zde velká škála nabídek na kurzy a semináře, které jsou zaměřené například na osvojení nebo zdokonalení cizích jazyků, na práci s počítači či jiných dovednostech, které zvyšují kvalifikaci osob.

⁹⁰ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 423

⁹¹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. s. 428

4.2 REKVALIFIKAČNÍ KURZY

Dále další vzdělávání matek samoživitelek probíhá v rámci rekvalifikačních kurzů, které zprostředkovává Úřad práce. Rekvalifikační kurzy jsou lépe dosažitelné uchazečům díky finančním příspěvkům. *„Finanční příspěvky v rámci aktivní politiky zaměstnanosti jsou poskytovány ze státního rozpočtu a Evropského sociálního fondu. Výše poskytovaných příspěvků z národní aktivní politiky zaměstnanosti a z Evropského sociálního fondu musí být v souladu.“*⁹²

Rekvalifikace umožňuje fyzické osobě získat kvalifikaci pro nové zaměstnání, nebo udržení stávajícího zaměstnání. Dále se rekvalifikací rozumí získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování nebo obnovování. Za rekvalifikaci se považuje i získání kvalifikace pro pracovní uplatnění fyzické osoby, která dosud žádnou kvalifikaci nezískala. Při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace se vychází z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopností a zkušeností fyzické osoby, která má být rekvalifikována formou získání nových teoretických a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání.⁹³

Podpora při rekvalifikaci

Nárok na podporu při rekvalifikaci má uchazeč o zaměstnání, který se zúčastní rekvalifikace zabezpečované krajskou pobočkou Úřadu práce a ke dni, k němuž má být podpora při rekvalifikaci přiznána, není poživatelem starobního důchodu. Výše podpory při rekvalifikaci činí šedesát procent průměrného měsíčního výdělku, kterého uchazeč dosáhl ve svém posledním zaměstnání.⁹⁴

Úhrada nákladů rekvalifikace

*„Úřad práce hradí náklady rekvalifikace za uchazeče, pokud je na rekvalifikaci doporučí a uzavře s nimi, ještě před zahájením rekvalifikačního kurzu, písemnou dohodu o rekvalifikaci.“*⁹⁵ Uchazeči může poskytnout příspěvek na úhradu prokázaných nákladů, které jsou spojené s jeho rekvalifikací. V této dohodě je stanovena povinnost

⁹² <http://portal.mpsv.cz/> [online]

⁹³ <http://portal.mpsv.cz/> [online]

⁹⁴ <http://portal.mpsv.cz/> [online]

⁹⁵ <http://portal.mpsv.cz/> [online]

uhradit náklady pokud uchazeč nedokončí rekvalifikaci bez vážných důvodů. Na úhradu nákladů spojených s rekvalifikací či na úhradu nákladů rekvalifikace není právní nárok.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Pro ověření cíle mé bakalářské práce s názvem „*Další vzdělávání a život matek samoživitelek*“ jsem se rozhodla použít kvalitativní výzkum.

Tento výzkum prezentuje zjištění ve slovní nebo-li nečíselné podobě. Jde o výstižný a podrobný popis. Výhodou i nevýhodou této metody je to, že se výzkumník snaží o sblížení s respondentem, o orientaci v dané situaci, tak aby jí mohl porozumět a kvalitně ji popsat. Tedy hlavním cílem kvalitativní metody výzkumu je porozumět člověku, tedy hlavně chápat jeho vlastní situaci, tak jak on jí vidí. V rámci tohoto výzkumu se objevují nové problémy, které dosud nebyly zkoumány.

Hlavní výhodou kvalitativního výzkumu je menší počet respondentů, než u kvantitativního výzkumu. Na začátku výzkumného procesu je proveden sběr specifických informací a až poté se pátrá po pravidelnosti, které v získaných datech existují. Na závěr výzkumu jsou odhaleny nové skutečnosti a z nich se vytváří nové hypotézy. Tento výzkum je takzvaně konstrukční.

5.1 CÍL VÝZKUMU

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zjistit informovanost matek samoživitelek o možnostech dalšího vzdělávání a zjištění dalších problémů, se kterými se potýkají v dnešní společnosti.

A to zejména v oblastech výchovy a výživy nezletilých dětí, nedostatku finančních prostředků pro rodinu a uplatnění těchto žen po ukončení rodičovské dovolené na trhu práce.

Pro ověření cíle výzkumu jsem zvolila čtyři okruhy výzkumných otázek ve formě polostrukturovaného rozhovoru se čtyřmi respondentkami.

5.2 METODIKA VÝZKUMU

Při realizaci výzkumu jsem si zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru s respondenty. Tento typ rozhovoru probíhá tak, že respondenti odpovídají na předem

připravené otázky k danému tématu. Pořadí a znění těchto otázek však není nutné dodržet. Respondent má relativní volnost v odpovídání na otázky. Respondent odpovídá přirozeně. Výzkumník se mu přizpůsobuje pořadím a zněním otázek. Otázky se používají otevřené a některé z otázek mohou během rozhovoru přirozeně vyplynout. Délka tohoto rozhovoru se doporučuje mezi 60 a 90 minutami a v prostředí, kde se respondent cítí dobře (doma, kavárně, restauraci). Výzkumník má možnost použít k zaznamenání rozhovoru s respondentem dotazovací arch, vytištěnou strukturu interview nebo diktafon. Zejména diktafon usnadní výzkumníkovy práci a umožní mu soustředit se na vedení rozhovoru a pokládání otázek. K použití diktafonu je však nutný souhlas respondentů.⁹⁶

Nevýhody polostrukturovaného rozhovoru:

- časově náročná metoda výzkumu
- složitá analýza informací

Výhody polostrukturovaného rozhovoru:

- okamžité získání informací
- možnost pokládat doplňující a upřesňující otázky
- předem připravené otázky
- respondenti mají čas na to, aby vyjádřili svůj názor

Polostrukturovaný rozhovor jsem zvolila zejména z důvodu okamžitého získání informací od respondentů. Se všemi respondentkami se znám osobně a ve třech případech jsou to mé blízké kamarádky a vrstevnice. Rozhovory jsem si domluvila osobně, telefonicky nebo přes sociální sítě. Rozhovory poté probíhaly v lednu 2017 a to vždy v domácím prostředí respondentek, tedy v prostředí, kde se cítí nejlépe. Délka jednoho rozhovoru byla přibližně půl hodiny. Respondentky odpovídaly na předem připravené otázky a při rozhovoru byly kladeny i doplňující otázky. Během rozhovorů jsem si zaznamenávala odpovědi do předem připraveného archu. Samotné zpracování získaných dat jsem zahájila přepisem jednotlivých rozhovorů. Vzhledem k tomu, že se

⁹⁶ ŠVAGŘÍČEK, Roman, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 12

jedná i o nezletilé děti a vzhledem k citlivosti údajů, jsem se rozhodla neuvádět skutečná jména, ale jména smyšlená. Doslovné citace respondentek v interpretaci výzkumu jsou vyznačené kurzívou.

5.2.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Pro účely tohoto výzkumu jsem vytvořila čtyři okruhy otázek, které se týkají výzkumu o informovanosti matek samoživitelek o možnostech dalšího vzdělávání a zjištění dalších problémů, se kterými se potýkají v dnešní společnosti. A to zejména v oblastech výchovy a výživy nezletilých dětí, nedostatku finančních prostředků pro rodinu a uplatnění těchto žen po ukončení rodičovské dovolené na trhu práce.

Okruh otázek č. 1:

Otázky týkající se toho, zda žena samoživitelka dostatečně zvládá péči a výchovu dítěte.

Domluvila jste se s otcem na úpravě výchovy a výživy nezletilého dítěte?

Proběhla ve vašem případě úprava výchovy a výživy nezletilé dítěte soudní cestou?

V případě, že s Vámi otec dítěte žije po rozchodu v rodinné domácnosti, jak společně hospodaříte?

Jak probíhá rodičovský styk otce s dítětem a byl upravován soudní cestou?

Pomáhá Vám jiná osoba/instituce s péčí o dítě?

Okruh otázek č. 2:

Otázky týkající se nedostatku finančního zabezpečení žen samoživitelek.

2.1 Platí otec dítěte výživné pravidelně a ve stanovené výši?

2.2 Jaké jsou Vaše měsíční výdaje?

2.3 Jaké jsou Vaše měsíční příjmy?

2.4 Má vaše dítě nějaké speciální potřeby, které jsou finančně náročnější?

2.5 Snažíte se během rodičovské dovolené zlepšit svou finanční situaci pomocí přivýdělku?

Okruh otázek č. 3:

Otázky týkající se pracovního uplatnění žen samoživitelek po rodičovské dovolené na trhu práce.

3.1 Máte možnost se po ukončení rodičovské dovolené vrátit do zaměstnání, nebo budete hledat nové zaměstnání?

3.2 Co budete při hledání nového pracovního místa nejvíce preferovat?

3.3 Jak budete řešit péči o dítě v době, kdy nastoupíte do zaměstnání?

3.4 Měla byste odvahu a možnost podnikat? A v jaké oblasti?

Okruh otázek č. 4:

Otázky týkající se dalšího vzdělávání matek samoživitelek.

4.1 Uvažovala jste o zvýšení své kvalifikace formou kombinovaného studia na SŠ, VOŠ či VŠ?

4.2 Pokud ano zvládala byste péči o děti a domácnost?

4.3 Uvažovala jste v rámci celoživotního vzdělávání o nějaké další formě? (rekvalifikační kurz, kurz cizího jazyka, kurz práce na PC)

4.4 Snažila jste se během rodičovské dovolené zlepšit Vaši kvalifikaci?

5.2.2 VÝZKUMNÝ VZOREK

Respondentky tohoto výzkumu byly ženy samoživitelky, které celodenně a řádně pečují o nezletilé dívky ve věku 1–3 roky.

Matka č. 1: Linda vyrůstá pouze s matkou v pronajatém bytě 2+1. Právě jí byl 1 rok. Otec opustil společnou domácnost, když Lindě bylo 9 měsíců. Matka (24 let) je aktuálně na rodičovské dovolené, která potrvá do 3 let věku Lindy. Otec je zapsán v rodném listu dcery.

Matka č. 2: Barbara vyrůstá pouze s matkou v pronajatém bytě 2+1. Právě jí byly 2 roky. Otec opustil společnou domácnost již v průběhu těhotenství matky a to cca ve 23. týdnu těhotenství. Matka (25 let) je aktuálně na rodičovské dovolené, která potrvá do 4 let věku Barbary. Otec je zapsán v rodném listu dcery.

Matka č. 3: Sára vyrůstá pouze s matkou v pronajatém bytě 2+1. Právě jí je 2, 5 roku. Otec opustil společnou domácnost, když byl Sáře 1 rok. Matka (26 let) je aktuálně na rodičovské dovolené, která potrvá do 4 let věku Sáry. Otec je zapsán v rodném listu dcery.

Matka č. 4: Kateřina vyrůstá v bytě 3+1, ve vlastnictví jejich prarodičů a to společně s prarodiči a matkou. Právě jí byly 3 roky. Otec opustil společnou domácnost, když bylo Kateřině 17 měsíců. Matka (24 let) je aktuálně na rodičovské dovolené, která potrvá do 4 let věku Kateřiny. Otec je zapsán v rodném listu dcery.

Tabulka č. 4: Výzkumný vzorek

matka respondentka	věk	dcera	věk	délka RD	otec v rodném listu
č. 1	24	Linda	1	3 roky	Ano
č. 2	25	Barbara	2	4 roky	Ano
č. 3	26	Sára	2,5	4 roky	Ano
č. 4	24	Kateřina	3	4 roky	Ano

5.3 INTERPRETACE VÝZKUMU

První okruh otázek - otázky týkající se toho, zda žena samoživitelka dostatečně zvládá péči a výchovu dítěte:

Domluvila jste se s otcem na úpravě výchovy a výživy nezletilého dítěte?

Matka č. 1 uvedla, že se s otcem nezletilé těsně po rozchodu nedokázala domluvit. Jejich komunikace nefungovala a domluva s otcem dcery byla velmi složitá a zdlouhavá. Proto se nedokázali bez soudu domluvit na výchově a výživě nezletilé dcery.

Matka č. 2 uvedla, že se otcem nezletilé nedomluvila. Otec nezletilé dcery ještě v průběhu těhotenství matky opustil společnou domácnost a začal matku napadat, že

dcera není jeho. Po čase se rozhodl, že dcera je jeho a že jí bude chtít do výhradní péče a že jí matka nebude moci vídat. Poté jeho zájem opadl.

Matka č. 3 uvedla, že se s otcem po rozchodu domluvila na úpravě výchovy a výživy nezletilé. A to zejména, protože má s otcem nezletilé i po rozchodu velmi dobré vztahy a na ukončení vztahu se domluvily.

Matka č. 4 uvedla, že se s otcem na úpravě výchovy a výživy nedomluvila. *„Otec malé nás opustil, kvůli milence a přestal komunikovat. Nereagoval ani na zprávy o malé. Nic ho nezajímalo ani to, že nemám peníze a musím odejít z bytu.“*

Proběhla ve vašem případě úprava výchovy a výživy nezletilého dítěte soudní cestou?

Matka č. 1 uvedla, že se na úpravě výchovy a výživy s otcem domluvili až při druhém stání. Během tohoto stání se otec rozhodl, že se s matkou dohodne na výchově a výživě dcery. *„Soud určil výživné ve výši 3 000 Kč měsíčně a z tohoto výživného je 1 000 Kč naturální plnění, jako jsou pleny, mléko.“* Dále se matka s otcem domluvily na jednorázovém vyrovnání výživného na matku ve výši 30 000 Kč. A rodičovský styk s otcem a nezletilou dcerou probíhá pravidelně a do jednou za 14 dní na víkend.

Matka č. 2 uvedla, že podala návrh na svěřeni dcery do své výhradní péče. A dále žádala výživné ve výši, která odpovídá potřebám neonatologického dítěte, kterým její dcera je. *„Soud nakonec svěřil dceru do mé výhradní péče a výživné bylo určeno 3 500 Kč měsíčně. Otec neměl zájem o soudně určené návštěvy s malou. A kontakt s dcerou vůbec neprobíhá.“* Otec svou nezletilou dceru viděl pouze 3krát.

Matka č. 3 uvedla, že k soudu šli již s dohodou ohledně výchovy a výživy nezletilé dcery. Dále uvedla, že jim se sepsáním této dohody pomohl známý. *„Během této dohody jsem se radila i s paní ze sociálního odboru, abych věděla, co mohu po mém bývalém příteli žádat.“* Nakonec se matka a otec domluvili na výši výživného na dceru ve výši 4 000 Kč za měsíc. Rodičovský styk s otcem a nezletilou dcerou probíhá pravidelně a to jednou za 14 dní víkendu.

Matka č. 4 uvedla, že návrh k soudu na úpravu výchovy a výživy podala cca 4 měsíce po odchodu partnera z rodinné domácnosti. *„Pořád jsem doufala, že se otec malý k nám*

vrátí a že bude všechno zase v pořádku, tak jak to bylo, než nás opustil kvůli jiné.“ Soud určil vyživovací povinnost ve výši 3 000 Kč. Rodičovský styk s otcem neprobíhá.

V případě, že s Vámi otec dítěte žije po rozchodu v rodinné domácnosti, jak společně hospodaříte?

Matka č. 1 uvedla, že s otcem nezletilé nežije v rodinné domácnosti. *„Hned po našem rozchodu jsme se s dcerou odstěhovala k mým rodičům. Kde jsem žila skoro půl roku. Po skoro půl roce se mi povedl najít byt 2+1 v místě bydliště rodičů a za celkem přijatelnou cenu.“* Takže teď již žije matka s dcerou v pronajatém bytě.

Matka č. 2 uvedla, že s otcem nezletilé dcery žila v rodinné domácnosti jen pár měsíců, než jí otec opustil, ještě v době těhotenství. *„Nikdy jsme spolu vlastně pořádně nežili. Chodili jsme spolu 2 roky, než jsem otěhotněla. Důvody rozchodu neznám, ale myslím si, že je to kvůli tomu, že jsme spolu nedokázali hospodařit ani žít.“* Matka nyní žije s dcerou v pronajatém bytě 2+1.

Matka č. 3 uvedla, že s otcem své nezletilé dcery nežije v rodinné domácnosti. K rozchodu partnerů došlo, když byl nezletilé dceři 1 rok. Poté nadále žili v rodinné domácnosti cca půl roku. Když spolu bývalý partneři žili po rozchodu v rodinné domácnosti, tak spolu hospodařili stejně, jako když byli partneři. Po odchodu partnera zůstala matka s nezletilou dcerou sama v pronajatém bytě 2+1.

Matka č. 4 uvedla, že s otcem nezletilé dcery nežije v rodinné domácnosti a to od jeho odchodu k nové partnerce. Otec odešel, když bylo nezletilé 17 měsíců. Matka po rozchodu s partnerem musela opustit byt, kde bydleli společně s bývalým přítelem a to z finančních důvodů. A musela se přestěhovat do bytu 3+1, který vlastní její rodiče. Takže nyní žije matka v rodinné domácnosti s rodiči a nezletilou dcerou.

Jak probíhá rodičovský styk otce s dítětem a byl upravován soudní cestou?

Matky č. 1 uvedla, že rodičovský styk s otcem a nezletilou dcerou probíhá pravidelně a do jednou za 14 dní na víkend. Rodičovský styk probíhá pravidelně a bez problémů. *„Otec má o dceru zájem, když u něj malá není pravidelně, alespoň jednou denně, volá, jestli je všechno v pořádku a jestli je malá hodná a klidná.“* Zájem otce o nezletilou dceru matku velmi těší.

Matka č. 2 uvedla, že rodičovský styk s otcem neprobíhá. Otec ani u soudu neměl zájem o styk s nezletilou, takže byla nezletilá svěřena do výhradní péče matky. *„Otec Barbary za námi přijel do porodnice, kam malé přivezl plyšového medvídka a poté přijel jen dvakrát a to jen na otočku, že prý nemá čas. Vlastně si svou dceru nikdy ani nepochoval.“*

Matka č. 3 uvedla, že rodičovský styk s otcem a nezletilou dcerou probíhá pravidelně a to jednou za 14 dní na víkend a to v soudně určenou dobu tedy vždy v pátek kolem páté hodiny večer a nezletilá se domů vrací v neděli kolem poledne. Na případné změně hodně se rodiče nezletilé vždy bez problému dohodnou.

Matka č. 4 uvedla, že soudně upravený rodičovský styk s otcem nezletilé neprobíhá, protože nebyl soudně upraven. Nezletilá byla soudně svěřena do výhradní péče matky. Otec nezletilé neměl a nemá zájem o kontakt se svojí dcerou. Nezletilá se nepravidelně stýká jen s prarodiči z otcovy strany, kteří si jí berou k sobě na návštěvu pouze na narozeniny a svátek nezletilé. Matka nezletilé doufá, že se situace zlepší a že otec začne projevovat zájem o svou nezletilou dceru.

Pomáhá Vám jiná osoba/instituce s péčí o dítě?

Matka č. 1 uvedla, že nevyužívá služby žádné instituce, které pečují o děti. S péčí o nezletilou dceru jí pomáhají hlavně prarodiče z matčiny strany. *„Mojí rodiče ještě pracují, takže je to občas složité domluvit se na hlídání dcery. Ale většinou se domluvíme a není problém, jen si jí občas předáváme jako horký brambor.“*

Matka č. 2 uvedla, že prozatím nevyužívá služby žádné instituce, které pečují o děti. Ale matka nezletilé má v plánu přihlásit nezletilou dceru do mateřské školy a to již od tohoto září. S péčí o nezletilou pomáhají zejména prarodiče nezletilé, ti ovšem ještě pracují, takže se občas stane, že když matka potřebuje pohlídat nezletilou, jsou ještě v práci. V tomto případě pomáhají s nezletilou ještě její praprarodiče, kteří jsou v důchodu a nepravnučku mají tedy spousty času. Prarodiče z otcovy strany neprojevují o nezletilou žádný zájem a doposud jí neviděli.

Matka č. 3 uvedla, že prozatím nevyužívá služby žádné instituce, které pečují o dítě. Ale nezletilá začne od září tohoto roku navštěvovat mateřskou školu v místě jejich bydliště. Dále matka nezletilé uvedla, že jí s péčí o dceru pomáhá bývalý přítel, se kterým nemá problém se domluvit. *„Dále mi s péčí o malou pomáhají moji rodiče*

a zvlášť v době kdy jsem na brigádě, nebo když si potřebuji něco zařídit.“ Nezletilá dcera se často setkává i s prarodiči z otcovy strany. Ti se snaží udržet kontakt s vnučkou a matka jim v tomto kontaktu nebrání.

Matka č. 4 uvedla, že prozatím nevyužívá služby žádné instituce, které pečují o dítě. Ovšem nezletilá dcera od září začne navštěvovat mateřskou školu v místě jejich bydliště. *„S péčí o malou mi pomáhají hlavně moji rodiče, u kterých teď kvůli penězům bydlím. Moje matka je v invalidním důchodu, proto má dostatek času, aby malou hlídala, když jsem například na brigádě, nebo potřebuji něco zařídit.“*

Shrnutí

Tři matky nezletilých dětí odpověděly na první otázku, že se nedokázaly s otcem nezletilých dětí domluvit na úpravě výchovy a výživy bez rozhodnutí soudu. Dále uvedly, že domluva s otcem jejich dcer byla prakticky nemožná. Soudně určená vyživovací povinnost se pohybuje u respondentek ve výši 3 000 až 4 000 Kč za měsíc.

Ve všech čtyřech případech matky uvedly, že v současné době nežijí s otci svých nezletilých dcer ve společné domácnosti. Matky č. 1 a č. 3 shodně uvedly, že rodičovský styk s jejich nezletilou dcerou a jejím otcem probíhá pravidelně a bez problémů, což vnímají jako pozitivum pro jejich dcery. V ostatních dvou případech, tedy matky č. 2 a č. 4, bohužel uvedly, že rodičovský styk s otcem nezletilých dcer neprobíhá a otcové neměli a nemají zájem o to, aby se s nimi stýkali. Všechny čtyři matky uvedly, že jim s péčí o nezletilé dcery prozatím nepomáhá žádná instituce.

Z údajů zjištěných z prvního okruhu otázek lze vyvodit hypotézu:

Matky samoživitelky se musí spoléhat v péči o nezletilé dítě zejména samy na sebe.

Druhý okruh otázek - otázky týkající se nedostatku finančních prostředků žen samoživitelek:

Platí otec dítěte výživné pravidelně a ve stanovené výši?

Matka č. 1 uvedla, že je se soudně určenou částkou a naturálním plněním spokojená. *„Soud určil výživné ve výši 3 000 Kč měsíčně a z tohoto výživného je 1 000 Kč naturální*

plnění, jako jsou plenky, mléko.“ Dále se matka s otcem domluvily na jednorázovém vyrovnání výživného na matku ve výši 30 000 Kč. Od rozhodnutí soudu otec vždy a pravidelně platí výživné na nezletilou dceru.

Matka č. 2 uvedla, že soud určil výživné ve výši 3 500 Kč měsíčně na nezletilou dceru a na matku ve výši 3 000 Kč měsíčně. Výživné na matku ve dvou letech nezletilé zaniklo. Otec však výživné na nezletilou dceru ani na matku nikdy nezaplatil. *„Jednou jedinkrát přijel a dal mi 3 000 Kč, s tím, že víc teď nemá a zbytek doplatí příští měsíc.*“ Dluh na výživném na nezletilou dceru se podle posledních soudních rozsudků vyšplhal do výše cca 100 000 Kč. Dále má otec nezletilé dluh na výživném na matku a to ve výši cca 38 000 Kč.

Matka č. 3 uvedla, že soudně určenou výši 4 000 Kč, otec nezletilé platí vždy pravidelně a bez problémů. *„Co se týká výživného, nebyl nikdy žádný problém, bývalý přítel platil vždy čas a všechno.*“

Matka č. 4 uvedla, že bylo otcí soudně určeno platit na nezletilou výživné ve výši 3 000 Kč měsíčně. Z počátku otec matce výživné na nezletilou dceru neplatil. *„Přišel za mnou s tím, že teď nemá peníze.*“ Finanční situace matky již v té době nebyla snadná. Musela se přestěhovat ke svým rodičům. Otec nezletilé neplatil výživné 3 měsíce od nabytí právní moci rozsudku. Nakonec všechny dlužné peníze uhradil v dalších měsících.

Jaké jsou vaše měsíční výdaje? (například nájemné, jídlo, náklady spojené s výchovou a výživou dítěte – oblečení)

Matka č. 1 uvedla, že její výdaje se skládají z nájemného, které činí 8 000 Kč měsíčně včetně energií, dále jídlo pro nezletilou dceru a matku kolem 2 000 Kč měsíčně a k tomu cca 1 000 Kč měsíčně na mléko. Dále pak plenky pro nezletilou, které měsíčně stojí přibližně 1 000 Kč, poslední měsíční výdaj na nezletilou je oblečení, které stojí přibližně další 1 000 Kč. Dále hygienické potřeby cca kolem 500 Kč. Celkové měsíční výdaje se tedy pohybují kolem 13 500 Kč za měsíc.

Matka č. 2 uvedla, že její výdaje se skládají z nájemného, které činí 7 000 Kč měsíčně včetně energií, dále pak mléko pro nezletilou dceru kolem 2 000 Kč. Jídlo je částka velmi proměnná a pohybuje se kolem 2 000 až 3 000 Kč za měsíc. Nezletilá dcera má alergii na běžný prací prášek a jiné hygienické potřeby. A proto jsou výdaje

na hygienické potřeby vyšší kolem 2 000 Kč. Poslední výdaj je oblečení pro nezletilou a tato částka se pohybuje kolem 1 000 Kč. Celkové měsíční výdaje se tedy pohybují kolem 15 000 Kč měsíčně. S touto částkou musejí Matce nezletilé, pomáhat rodiče, protože otec neplatí soudně stanovenou vyživovací povinnost.

Matka č. 3 uvedla, že její výdaje se skládají z nájemného ve výši 7 500 Kč měsíčně včetně energií, dále pak mléko pro nezletilou dceru kolem 1 000 Kč za měsíc. Jídlo se pohybuje kolem 2 000 Kč. Dále pak oblečení na nezletilou dceru kolem 2 000 Kč za měsíc. Poslední položkou jsou hygienické potřeby, které se pohybují kolem 500 Kč, plenky kolem 1 000 Kč měsíčně. Celkové měsíční výdaje se tedy pohybují kolem 14 000 Kč.

Matka č. 4 uvedla, že její výdaje se skládají z příspěvku rodičům na nájemné ve výši 1 500 Kč měsíčně, dále pak cca 1 000 Kč za jídlo a přibližně 1 000 Kč za mléko pro nezletilou dceru. Hygienické potřeby a plenky pro nezletilou se pohybují přibližně kolem 2 000 Kč za měsíc. Celkové měsíční výdaje se tedy pohybují kolem 5 500 Kč.

Jaké jsou vaše měsíční příjmy? (dávky sociálního pojištění – PPvM/dávky SSP – přírůstek na dítě, příspěvek na bydlení, rodičovské příspěvek/dávky hmotné nouze/výživné)

Matka č. 1 uvedla, že mezi její příjmy patří rodičovský příspěvek ve výši 7 600 Kč měsíčně. Dále pak 2 000 Kč vyživovací povinnost od otce nezletilé dcery. Další dávky od státu matka nepobírá. Mezi další příjmy matky patří mzda z Dohody o provedení práce, na kterou matka pracuje v jedné restauraci, jako servírka v místě bydliště. Celkové příjmy se tedy pohybují kolem 14 600 Kč za měsíc. Když porovnáme celkové průměrné výdaje a příjmy této ženy samozivitelky, zůstane na ostatní výdajem matce cca 1 100 Kč za měsíc.

Matka č. 2 uvedla, že mezi její příjmy patří rodičovský příspěvek ve výši 3 800 Kč a přírůstek na dítě ve výši 500 Kč za měsíc. „Na ostatní dávky nemám nárok, protože mi otec nepodepsal, že s námi nežije v rodinné domácnosti.“ Občas matka nezletilé pracuje na Dohodu o provedení práce v restauraci, jako servírka. „Snažím se chodit do práce, ale většinou to není možné, takže ne každý měsíc mám peníze navíc. Když pracuji, vydělám si cca 4 000 Kč.“ Celkové příjmy se tedy pohybují kolem 8 300 Kč,

pokud má matka možnost pracovat. Když porovnáme celkové průměrné výdaje a příjmy této ženy samoživitelky, je matka v mínusu 6 700 Kč za měsíc.

Matka č. 3 uvedla, že mezi její příjmy patří rodičovský příspěvek ve výši 3 800 Kč a přídavek na dítě ve výši 500 Kč za měsíc. Další příjem je vyživovací povinnost od otce nezletilé dcery ve výši 4 000 Kč měsíčně. Příspěvek na bydlení ve výši 3 000 Kč za měsíc. Dále matka nezletilé pracuje na Dohodu o provedení práce v kanceláři, kde před otěhotnění pracovala. „*Chodím tam tak 2krát až 3krát týdně, podle práce a to na 6 hodiny. Podle toho jak často chodím, se moje mzda pohybuje kolem 5 000 Kč.*“ Celkové měsíční příjmy se tedy pohybují kolem 16 300 Kč. Když porovnáme celkové průměrné výdaje a příjmy této ženy samoživitelky, zůstane na ostatní výdajem matce cca 2 300 Kč za měsíc.

Matka č. 4 uvedla, že mezi její příjmy patří rodičovský příspěvek ve výši 3 800 Kč a přídavek na Dítě ve výši 500 Kč. Dalším příjmem matky je vyživovací povinnost od otce nezletilé dcery ve výši 3 000 Kč. Dále pak matka pracuje na Dohodu o provedení práce, jako uklízečka v továrně a to 4 hodiny 3krát do týdne. „*Pracuji, jako uklízečka a dostávám přibližně 1 000 Kč měsíčně.*“ Celkové měsíční příjmy se tedy pohybují kolem 8 300 Kč. Když porovnáme celkové průměrné výdaje a příjmy této ženy samoživitelky, zůstane na ostatní výdajem matce cca 2 800 Kč za měsíc.

Má vaše dítě nějaké speciální potřeby, které jsou finančně náročnější? (nemoci, alergie)

Matka č. 1 uvedla, že nezletilá dcera nemá žádné speciální potřeby, které jsou finančně náročné.

Matka č. 2 uvedla, že nezletilá dcera má alergii na běžný prací prášek a jiné hygienické potřeby. A proto jsou výdaje na hygienické potřeby vyšší kolem 2 000 Kč. Dále má nezletilá alergii na levnější náhražky mateřského mléka, takže matka musí kupovat o něco dražší náhražku mateřského mléka. Matka nezletilé má tedy mimořádný výdaj ve formě dražších hygienických potřeb a dražší náhražky za mateřské mléko.

Matka č. 3 uvedla, že nezletilá dcera nemá žádné speciální potřeby, které jsou finančně náročnější.

Matka č. 4 uvedla, že nezletilá dcera nemá žádné speciální potřeby, které jsou finančně náročnější.

Snažíte se během rodičovské dovolené zlepšit svou finanční situaci pomocí přivýdělků? (Dohoda o provedení práce a Dohoda o pracovní činnosti)

Matka č. 1 uvedla, že přibližně 3 měsíce pracuje na dohodu o provedení práce, na kterou matka pracuje v jedné restauraci, jako servírka v místě bydliště. *„Většinou pracuji o víkendech a moje mzda se pohybuje kolem 5 000 Kč měsíčně podle tržby a tuzérů.“*

Matka č. 2 uvedla, že občas pracuje na dohodu o provedení práce v restauraci, jako servírka. *„Snažím se chodit do práce, ale většinou to není možné, takže ne každý měsíc mám peníze navíc. Když pracuji, vydělám si cca 4 000 Kč“*

Matka č. 3 uvedla, že pracuje na dohodu o provedení práce v kanceláři, kde před otěhotnění pracovala. *„Chodím tam tak 2krát až 3krát týdně, podle práce a to na 6 hodiny. Podle toho jak často chodím, se moje mzda pohybuje kolem 5 000 Kč.“*

Matka č. 4 uvedla, že pracuje na dohodu o provedení práce, jako uklízečka v továrně a to 4 hodiny 3krát do týdne. *„Pracuji, jako uklízečka a dostávám přibližně 1 000 Kč měsíčně“*

Shrnutí

Dvě matky uvedly, že otec nezletilé platí výživné pravidelně a bez problémů. Matka č. 4 uvedla, že z počátku otec nezletilé neplatil výživné z důvodu hledání nového bydlení. Matka č. 2 uvedla, že otec její nezletilé dcery, neplatí výživné dceru a nikdy ho neplatil. Všechny čtyři matky shodně uvedly, že jejich výdaje se skládají z nákladů na mléko, hygienické potřeby, oblečení. Pouze ve třech případech se mezi výdaje matek zahrnuje i nájemné za bydlení včetně energií. Ve třech případech se výdaje navyšují o částku nutnou pro koupi plenek. A pouze v jednom případě vznikají matce mimořádné náklady spojené s dražšími hygienickými potřebami, z důvodu alergie nezletilé dcery na běžné hygienické potřeby.

Všechny čtyři matky shodně uvedly, že mezi jejich příjmy patří rodičovský příspěvek. Ve třech případech matky pobírají přídavek na dítě, v jednom případě, matka pobírá i příspěvek na bydlení. Všechny čtyři matky dále shodně uvedly, že se snaží pracovat na

dohodu o provedení práce a zlepšit si tak finanční situaci. Ve třech případech matky uvedly, že jsou jejich nezletilé dcery zcela zdravé. Pouze matka č. 2 uvedla, že její dcera má alergii.

Z údajů zjištěných z druhého okruhu otázek lze vyvodit hypotézu:

Matky samoživitelky jsou závislé na sociálních dávkách a snaží se zlepšit svou finanční situaci prostřednictvím dohody o provedení práce.

Třetí okruh otázek - otázky týkající se pracovního uplatnění žen samoživitelek po rodičovské dovolené na trhu práce:

Máte možnost se po ukončení rodičovské dovolené vrátit do zaměstnání, nebo budete hledat nové zaměstnání?

Matka č. 1 uvedla, že se po ukončení rodičovské dovolené bude snažit vrátit do zaměstnání, které dělala před otěhotněním. Matka nezletilé pracovala jako doručovatelka v rámci České pošty. Matka nezletilé studovala: Středí školu informatiky a finančních služeb ukončenou Státní maturitní zkouškou.

Matka č. 2 uvedla, že po ukončení rodičovské dovolené bude muset hledat nové zaměstnání, protože otěhotněla již během studia. Matka nezletilé nikdy nepracovala na hlavní pracovní poměr. Matka nezletilé se vyučila v oboru kuchař číšník a poté nastoupila na nástavbové studium, které nedokončila.

Matka č. 3 uvedla, že se po ukončení rodičovské dovolené bude vracet k zaměstnavateli, u kterého pracovala, než otěhotněla. Vzhledem k tomu, že zde nyní pracuje na Dohodu o provedení práce je v kontaktu se svým zaměstnavatelem i kolegy, což matka vnímá, jako pozitivum. Matka nezletilé studovala Obchodní akademii, kterou zakončila maturitní zkouškou.

Matka č. 4 uvedla, že si po ukončení rodičovské dovolené bude muset najít nové zaměstnání. *„Pracovala jsem jako dělnice v místní továrně a zhruba 2 měsíce před otěhotněním jsem dostala výpověď a to z důvodu nadbytečnosti. Takže se po ukončení rodičovské dovolené nemám kam vrátit.“*

Co budete při hledání nového pracovního místa nejvíce preferovat?

Matka č. 1 uvedla, že nejvíce bude preferovat vyšší finanční ohodnocení a dále pak flexibilitu pracovní dobu a nejraději by volila zaměstnání v místě bydliště bez dojíždění. Matka by dále ráda našla takové pracovní místo, aby se nekrylo se směnami jejich rodičů. Matka by chtěla najít takové zaměstnání, aby měla co nejvíce volného času na svou nezletilou dceru.

Matka č. 2 uvedla, že bude preferovat vyšší finanční ohodnocení a poté 8 hodinovou pracovní dobu. Matka by dále ráda pracovala v místě svého bydliště. Opět matka uvedla, že pokud jí bude nabídnuta lépe ohodnocená práce, která není v místě jejího bydliště, tak jí přijme.

Matka č. 3 uvedla, že si naštěstí po ukončení rodičovské dovolené nemusí hledat nové zaměstnání, protože nastoupí na svou poslední pozici, před otěhotněním.

Matka č. 4 uvedla, že nejvíce preferuje práci v místě bydliště. Dále pak matka samozřejmě preferuje pracovní místa s vyšším finančním ohodnocením. „*Prozatím bych se ráda vyhnula nočním směnám.*“

Jak budete řešit péči o dítě v době, kdy nastoupíte do zaměstnání?

Matka č. 1 uvedla, že by chtěla, aby nezletilá nastoupila do mateřské školy, než nestoupí do zaměstnání. Po odchodu z mateřské školy matce nezletilé budou s péčí o rodiče pomáhat prarodiče nezletilé dcery.

Matka č. 2 uvedla, že se bude snažit přizpůsobit si svoji pracovní dobu, tak aby mohla dceru odvádět a vyzvedávat z mateřské školy. Pokud tato situace nebude možná, tak matka plánuje, že dceru budou do mateřské školy doprovázet její prarodiče nebo praprarodiče

Matka č. 3 uvedla, že v této době bude její nezletilá dcera navštěvovat mateřskou školu v místě bydliště. Dále uvedla, že jí s péčí o nezletilou budou pomáhat, jak prarodiče z matčiny strany, tak z otcovy. Když bude mít čas i otec nezletilé, rád s péčí o dceru pomůže.

Matka č. 4 uvedla, že nemá strach o péči o nezletilou po té, co nastoupí do zaměstnání. Pokud nebude mít matka čas, aby doprovázela nebo vyzvedávala nezletilou z mateřské školy, pomůže jí její matka, která je v invalidním důchodu.

Měla byste odvahu a možnost podnikat? A v jaké oblasti?

Matka č. 1 uvedla, že určitě ne. V této chvíli nemá ani představu v jaké oblasti by měla podnikat a podnikání se bojí z důvodů možných dluhů a špatné finanční situace. Před otěhotněním matka nezletilé přemýšlela o drobném podnikání, když si ovšem zjistila podrobnější informace o podnikání a co obnáší, tak si to rozmyslela

Matka č. 2 uvedla, že má možnost podnikat v pohostinství za finanční podpory jejích rodičů. Ale vzhledem k současné ekonomické situaci si to netroufne.

Matka č. 3 uvedla, že v dnešní době si netroufá podnikat a to zejména kvůli tomu, že nemá představu o tom, v jaké oblasti by podnikala a také kvůli současné ekonomické situaci.

Matka č. 4 uvedla, že o podnikání nikdy ani neuvažovala a nedokáže si představit, že by vedla vlastní podnik nebo společnost.

Shrnutí

Pouze v jednom případě má matka nezletilé dcery možnost se vrátit do zaměstnání, ve kterém pracovala. V ostatních třech případech si budou matky hledat nové zaměstnání, kde budou preferovat vyšší finanční ohodnocení. Pouze matka č. 1 plánuje vrátit se k povolání, které má vystudované. Matky č. 1, č. 2 a č. 4 budou preferovat flexibilitu pracovní doby, a pokud to bude možné, chtěly by pracovat v místě svého bydliště. Všechny čtyři matky nezletilých dcer shodně uvedly, že nemají odvahu podnikat.

Z údajů zjištěných z třetího okruhu otázek lze vyvodit hypotézu:

Matky samoživitelky nemají obavu o pracovní uplatnění na trhu práce po skončení rodičovské dovolené.

Čtvrtý okruh otázek – otázky týkající se dalšího vzdělávání matek samoživitelek

Uvažovala jste o zvýšení své kvalifikace formou kombinovaného studia na SŠ, VOŠ či VŠ?

Matka č. 1 uvedla, že se zajímala o zvýšení své kvalifikace formou kombinovaného studia na SŠ, VOŠ ani VŠ. A proto se rozhodla podat přihlášku na Vyšší odbornou školu a to na obor bankovníctví v Klatovech. *„Za zkoušku nic nedám. Uvidím, jak budu zvládat péči o dceru a školu.“*

Matka č. 2 uvedla, že se o možnosti zvýšení své kvalifikace formou kombinovaného studia na SŠ, VOŠ ani VŠ doposud nezajímala. Vzhledem k časové vytíženosti s péčí o dceru na další vzdělávání nemám čas. *„Jednou bych si samozřejmě chtěla dodělat maturitu, abych líp našla práci, ale teď na to nemám čas ani sílu.“*

Matka č. 3 uvedla, že se o možnosti zvýšení své kvalifikace doposud nemusela zajímat a to zejména z toho důvodu, že má dostatečnou kvalifikaci pro výkon svého povolání. *„Nikdy jsem se nezajímala o to, jaké jsou v mém okolí školy a jestli nabízení kombinované studium.“*

Matka č. 4 uvedla, že o možnosti zvýšení své kvalifikace formou kombinovaného studia na SŠ, VOŠ ani VŠ prozatím neuvažovala. *„Nemám čas o tomhle přemýšlet, péče o dceru a brigáda mi zabírají skoro všechny čas. A myslím si, že je to zbytečné, stejně se pravděpodobně vrátím k práci v továrně.“*

Pokud ano zvládala byste péči o domácnost?

Matka č. 1 uvedla, že jí s péčí o dceru pomáhají zejména prarodiče z matčiny strany. *„Rodiče mi slíbily, že mi pomůžou a malou občas pohlídají. Co se týká vaření, úklidu a dalších věcí, tak o to se budu muset postarat sama.“* Matka doufám, že se během studia na Vyšší odborné škole zvládne plnohodnotně starat o nezletilou dceru i o domácnost. *„Pokud to nepůjde, tak školu prostě ukončím, moje dcera je přednější.“*

Matka č. 2 uvedla, že si teď nedokáže představit, jak by skloubila studium s péčí o nezletilou dceru a s péčí o domácnost. Dcera nezletilá je na matce citově velmi fixovaná. *„Vzhledem k téhle situaci si nedokážu představit, že bych ještě nastoupila do školy!“*

Matka č. 3 uvedla, že pokud by se rozhodla nastoupit na další vzdělávání, tak by neměla problém s péčí o nezletilou dceru ani o domácnost. A to zejména z důvodu, že má dobré vztahy s bývalým partnerem, který nemá problém s péčí o nezletilou dceru. *„Pokud*

bych se někdy rozhodla dál studovat, tak si myslím, že by nebyl problém, všechno je o domluvě a ta u nás funguje.“

Matka č. 4 uvedla, že jí s péčí o domácnost pomáhají rodiče, ale hlavně v čase, kdy se snaží zlepšit si svojí finanční situaci. Proto by po nich nechtěla, aby ji pomáhali ještě v čase, kdy se věnovala dalšímu vzdělávání.

Uvažovala jste v rámci celoživotního vzdělávání o nějaké další formě? (rekvalifikační kurz, kurz cizího jazyka, kurz práce na PC)

Matka č. 1 uvedla, že před otěhotněním uvažovala o kurzu práce na počítači. *„Na počítači pracovat umím, ale chtěla jsem se zlepšit, tak, abych uměla pracovat ve všech programech na kvalitní úrovni.“*

Matka č. 2 uvedla, že uvažovala u kurzu nehtové modeláže nebo o kosmetickém kurzu. *„Kosmetický kurz anebo kurz nehtové modeláže by mě bavil. Vždycky jsem se o tomhle zajímala. Kurz cizího jazyka a nebo práce na počítači není pro mě, nikdy mě to nebavilo. Teď ale o žádném kurzu neuvažuju.“*

Matka č. 3 uvedla, že se zajímá u kurz cizího jazyka. *„Mám základy německého a anglického jazyka, ale nepřijde mi jejich úroveň dobrá, proto bych se chtěla přihlásit na nějaký kurz. Ale uvažuji o tom do budoucna.“*

Matka č. 4 uvedla, že do budoucna možná uvažuje o kurzu. *„Už jsme o tom uvažovala, ale zatím jsem ani nepřemýšlela, o jaký kurz by mělo jít. Podle toho, co se mi bude líbit, až bych na kurz chtěla nastoupit.“*

Snažila jste se během rodičovské dovolené zlepšit Vaši kvalifikaci?

Matka č. 1 uvedla, že si podala přihlášku na Vyšší odbornou školu obor bankovníctví v Klatovech a to zejména kvůli hledání nového zaměstnání po skončení rodičovské dovolené.

Matka č. 2 uvedla, že vzhledem k tomu, že je na ní dcera velmi fixovaná a o dceru se od narození stará sama, tak nad možností zlepšit si svou kvalifikaci ani nepřemýšlela. *„Jednou bych si ráda dodělala maturitu, ale to v téhle chvíli není možné. Doufám, že až dcera nastoupí do školky, najde se drobet času, abych si mohla vzdělání doplnit.“*

Matka č. 3 uvedla, že se během rodičovské dovolené nesnažila zlepšit si kvalifikaci a to vzhledem k tomu, že má dostačující kvalifikaci, pro současné zaměstnání.

Matka č. 4 uvedla, že o možnosti zlepšit si svoji kvalifikaci ani nepřemýšlela. „*Chtěla jsem si rodičovskou dovolenou užít, a kdyby mě bývalý přítel neopustil, nechodila bych ani na brigádu. Myslím si, že během tohoto období by měla být matka hlavně s dítětem a ne chodit do školy.*“

Shrnutí

Pouze jedna matka uvedla, že se rozhodla zlepšit svoji kvalifikaci pomocí kombinovaného studia a to na Vyšší odborné škole. Dále ve dvou případech matky uvedly, že by při dalším studiu neměli problém s péčí o domácnost. Další dvě matky uvedly, že si v této situaci nedokážou představit, že by zvládly další vzdělávání a péči o domácnost. Ve všech čtyřech případech matky uvažují o celoživotním vzdělávání ve formě různých kurzů. Pouze jedna matka se snaží zlepšit kvalifikaci během rodičovské dovolené. V ostatních případech si matky nezvyšovaly svoji kvalifikaci.

Z údajů zjištěných z třetího okruhu otázek lze vyvodit hypotézu:

Matky samoživitelky mají zájem o celoživotní vzdělávání ve formě různých kurzů.

ZÁVĚR

V mé bakalářské práci s názvem „*Další vzdělávání a život matek samoživitelek*“ jsem se snažila poukázat na hlavní problémy žen, které samy pečují o nezletilé děti. Dle mého názoru se této problematice nevěnuje tak velká pozornost, jak by si matky i jejich děti zasloužily.

Do mé teoretické části jsem zahrнула vysvětlení některých pojmů, mezi které patří například rodinná domácnost, nezletilé dítě, vyživovací povinnost a další. V následující kapitole s názvem finanční zabezpečení a podpora rodin, jsem se zabývala zejména dávkami, na které za splnění určitých podmínek mají ženy samoživitelky nárok. Následující kapitolu jsem věnovala aktivitám k podpoře rodin, mezi které patří sociální služby, které zahrnují poradenství, péči a prevenci. Dále pak služby na podporu fungující rodiny, kam patří služby pro děti od tří let věku do mladšího školního věku. Poslední částí této kapitoly jsou činnosti poskytované v rámci sociálně – právní ochrany dětí a to zejména preventivní a poradenská činnost. Ve čtvrté kapitole jsem se věnovala dalšímu vzdělávání matek samoživitelek, kam jsem zahrнула definici vzdělávací politiky a vysvětlení některých pojmů, jako jsou například výchova, vzdělávání a funkce vzdělávání. Další součástí této kapitoly je důležitý princip celoživotního vzdělávání a v neposlední řadě i rekvalifikační kurzy.

V praktické části jsem si zvolila kvalitativní výzkum. Pomocí polostrukturovaného rozhovoru jsem získávala informace od matek samoživitelek v jejich domácím prostředí. Zaměřila jsem se na tři hlavní okruhy mých otázek, které se týkaly péče a výchovy o nezletilé dítě, finančního zabezpečení žen samoživitelek a uplatnění žen samoživitelek na trhu práce po skončení rodičovské dovolené.

Na základě mého výzkumu vyloučily čtyři konkrétní hypotézy. První hypotéza zní: matky samoživitelky se musí spoléhat v péči o nezletilé dítě zejména samy na sebe. Hypotéza číslo dvě zní: matky samoživitelky se snaží zlepšit svou finanční situaci prostřednictvím dohody o provedení práce. Třetí, hypotéza zní: matky samoživitelky nemají obavu o pracovní uplatnění na trhu práce po skončení rodičovské dovolené. A

poslední, čtvrtá hypotéza zní: matky samoživitelky mají zájem o celoživotní vzdělávání ve formě různých kurzů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- APERIO – SPOLEČNOST PRO ZDRAVÉ RODIČOVSTVÍ. Nebojujte se zákony a sladte práci s rodinou, Praha 2015. ISBN 978-80-904301-6-7 (příručka pro rodiče 2015)
- ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. (v platném znění)
- ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. (v platném znění)
- ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., o životním e existenčním minimu. (v platném znění)
- ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. (v platném znění)
- ČESKO. Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. (v platném znění)
- ČESKO. Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a změně souvisejících zákonů. (v platném znění)
- ČESKO. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. (v platném znění)
- ČESKO. Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. (v platném znění)
- ČESKO. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. (v platném znění)
- ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. (v platném znění)
- KREBS, V. Sociální politika, 4,vyd. Praha : ASPI, a. s.,2007. ISBN 978-80-7357-276-1
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, Praha 2012. ISBN: 978-80-7421-048-8 (metodický materiál)
- ŠAVARÍČEK, Roman. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha : Portál, s. r. o.,2007. ISBN 978-80-7367-313-0

Seznam použitých internetových zdrojů

- Bezplatná právní poradna [online]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.bezplatnapravni poradna.cz/online-zdarma/vyzivne-alimenty.html?start=10>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí: MPSV [online]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14471>

SEZNAM TABULEK

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výše slevy na dani na dítě

Tabulka 2: Výše přídavku na dítě

Tabulka 3: Výše příspěvku na péči

Tabulka 4: Výzkumný vzorek

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Výše výživného.....	I
Příloha B - Tabulka orientační výše nemocenského v roce 2015.....	I
Příloha C - Tabulka orientační výše peněžité pomoci v mateřství v roce 2015.....	II
Příloha D - Tabulka orientační výše ošetřovného v roce 2015.....	II
Příloha E - Tabulka částek životního minima.....	III

Příloha A – Výše výživného

Věk dítěte	Výše výživného v % z příjmu
do 5 let	11 až 15 %
od 6 do 9 let	13 až 17 %
od 0 do 14 let	15 až 19 %
od 15 do 17 let	16 až 22 %
nad 18 let	19 až 25 %

Zdroj: APERIO – Společnost pro zdravé rodičovství. Nebojujte se zákony a slad'te práci s rodinou, s.11

Příloha B - Tabulka orientační výše nemocenského v roce 2015

Průměrná výše měsíčního příjmu	Denní dávky nemocenské
40 000	634
35 000	575
30 000	516
25 000	444
20 000	356
15 000	267
10 000	178

Zdroj: APERIO – Společnost pro zdravé rodičovství. Nebojujte se zákony a slad'te práci s rodinou, s.17

Příloha C - Tabulka orientační výše peněžité pomoci v mateřství v roce 2015

Průměrná výše měsíčního příjmu	Denní peněžítá pomoc v mateřství
40 000	802
35 000	733
30 000	663
25 000	576
20 000	461
15 000	346
10 000	231

Zdroj: APERIO – Společnost pro zdravé rodičovství. Nebojujte se zákony a slad'te práci s rodinou, s.21

Příloha D - Tabulka orientační výše ošetrovného v roce 2015

Průměrná výše měsíčního příjmu	Denní ošetrovné
40 000	634
35 000	575
30 000	516
25 000	444
20 000	356
15 000	267
10 000	178

Zdroj: APERIO – Společnost pro zdravé rodičovství. Nebojujte se zákony a slad'te práci s rodinou, s.17

Příloha E - Tabulka částek životního minima

Osamělý jednatlivec	3 410,-/měsíčně
----------------------------	-----------------

Rodina	
První osoba v domácnosti	3 410,-/měsíčně
Druhá osoba v domácnosti	2 830,-/měsíčně
0 – 6 let	1 740,-/měsíčně
6 – 10 let	2 140,-/měsíčně
10 – 26 let	2 450,-/měsíčně

Zdroj: §3 Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Vendula Vrzalová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: Kombinované

Název práce: Další vzdělávání a život matek samoživitelek

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 50

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 14

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: Mgr. Anna Líkařová